

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ**

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня за спеціальністю D4 «Публічне управління
та адміністрування» освітньо-професійної програми
«Публічне управління на деокупованих територіях»

Електронний ресурс

Рецензенти:

Юлія Кириченко – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки ННІ № 5 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Юлія Мех – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 24 квітня 2026 року)*

П 68 **Правові** засади функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю D4 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління на деокупованих територіях» [Електронний ресурс] / уклад. С. М. Клімова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 75 с.).

Методичні рекомендації складені для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю D4 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Публічне управління на деокупованих територіях». Методичні рекомендації спрямовані на забезпечення засвоєння теоретичних і практичних засад конституційного, адміністративного та фінансового права України у сфері функціонування органів публічної влади. У них висвітлено зміст і структуру обов'язкової навчальної дисципліни «Правові засади функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях». У виданні визначено особливості організації освітнього процесу з дисципліни, форми і методи поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти, а також подано рекомендації щодо ефективного опанування навчального матеріалу та організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Особливу увагу приділено формуванню в здобувачів здатності застосовувати норми конституційного, адміністративного та фінансового права в процесі забезпечення діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій та інших суб'єктів публічної влади на деокупованих територіях України.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, викладачів, науково-педагогічних працівників та інших осіб, зацікавлених у вивченні правових засад функціонування органів публічної влади та механізмів реалізації державної політики на деокупованих територіях України.

УДК 342.951:342.25(477-624)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2026

© Клімова С. М., уклад., 2026

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВПО – внутрішньо переміщені особи

ВЦА – військово-цивільна адміністрація

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

КМУ – Кабінет Міністрів України

КСУ – Конституційний Суд України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МДА – місцева державна адміністрація

Мінреінтеграції – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій
України

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

Нацбезпека – національна безпека

Нацполіція – Національна поліція України

ОДА – обласна державна адміністрація

ОДВ – орган державної влади

ОМС – орган місцевого самоврядування

ОП КГС ВС – об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного
Суду

РВА – районна військова адміністрація

РНБО – Рада національної безпеки і оборони України

ФОП – фізична особа-підприємець

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг

ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1. Зміст навчального матеріалу.....	6
Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять.....	7
2. Методичні вказівки до тем семінарських (практичних) занять	7
2.1. Розділ 1. Конституційні, адміністративно-правові та фінансові основи публічного адміністрування на деокупованих територіях	7
2.2. Розділ 2. Правові механізми реалізації публічної влади на деокупованих територіях	29
3. Контрольна робота	65
4. Екзаменаційні питання	67
5. Методи контролю	68
6. Схема нарахування балів.....	72
7. Рекомендована література.....	73

Вступ

Програма навчальної дисципліни складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D4 «Публічне управління та адміністрування». Дисципліна має фундаментальне значення для формування у здобувачів цілісного уявлення про правові засади функціонування органів публічної влади, механізми реалізації державної політики та особливості правового регулювання діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування в умовах відновлення територіальної цілісності України.

Завдання навчальної дисципліни:

1. Сформувати у здобувачів вищої освіти системні знання про теоретичні та прикладні засади публічного управління та адміністрування, механізми формування і реалізації публічної політики, а також особливості прийняття управлінських рішень під час відновлення діяльності органів публічної влади.

2. Розвинути здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери, забезпечувати їхнє ефективне функціонування та взаємодію в умовах відновлення системи управління на деокупованих територіях.

3. Сформувати практичні навички підготовки проєктів адміністративних актів, аналітичних довідок, пропозицій та доповідей, а також здійснення експертної оцінки нормативно-правових актів на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

4. Навчити здобувачів вищої освіти розв'язувати складні завдання у сфері публічного управління та адміністрування з урахуванням вимог чинного законодавства, виявляти правові колізії та проблеми правового регулювання і пропонувати шляхи їхнього усунення.

5. Сформувати здатність представляти органи публічного управління у взаємодії з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями та громадянами, а також налагоджувати ефективні комунікації у процесі реалізації публічної політики.

Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

СК02. Здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.

СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.

СК07. Здатність самостійно готувати проєкти нормативно-правових актів, аналітичні довідки, пропозиції, доповіді, надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

ПРН01. Знати теоретичні та прикладні засади публічного управління, вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.

ПРН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проєкти нормативно-правових актів для їхнього усунення.

ПРН10. Представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.

Вивчення дисципліни «Правові засади функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях» сприяє формуванню у здобувачів системного правового мислення у сфері публічного управління та адміністрування, забезпечує засвоєння конституційних, адміністративно-правових і фінансово-правових засад діяльності органів публічної влади, а також механізмів правового регулювання їхнього функціонування у процесі відновлення державного управління та реінтеграції деокупованих територій України. Опанування дисципліни дозволяє здобувачам орієнтуватися у системі публічного права України, розуміти правову природу, статус і повноваження ОДВ, ОМС, ВЦА та інших суб'єктів публічного адміністрування, аналізувати нормативно-правові акти, судову практику та застосовувати норми публічного права у професійній діяльності.

Дисципліна складається з двох розділів: 1) «Конституційні, адміністративно-правові та фінансові основи функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях»; 2) «Правові механізми реалізації повноважень органів публічної влади на деокупованих територіях». Перший розділ охоплює конституційні засади функціонування публічної влади, систему і джерела публічного права, адміністративно-правові норми, форми і правові інструменти публічного адміністрування, правові основи фінансового забезпечення діяльності органів публічної влади та державного фінансового контролю. Другий розділ присвячено правовому регулюванню діяльності основних суб'єктів публічної влади, зокрема Верховної Ради України, Президента України, КМУ, ЦОВВ, ОМС, МДА, ВЦА, судових і правоохоронних органів, а також механізмам забезпечення законності, адміністративних процедур і судового захисту у процесі відновлення функціонування публічної влади на деокупованих територіях України.

1. Зміст навчального матеріалу

Навчальний процес з дисципліни «Правові засади функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях» здійснюється відповідно до освітньої програми «Публічне управління на деокупованих територіях» другого (магістерського) рівня вищої освіти у таких формах: лекції, семінарські (практичні) заняття, самостійна робота здобувачів вищої освіти, виконання творчих (есе), індивідуальних, ситуативних (кейси) і контрольних завдань, а також контрольні заходи. Лекційні заняття спрямовані на засвоєння конституційно-правових, адміністративно-правових і фінансово-правових засад функціонування органів публічної влади, правового статусу та повноважень суб'єктів публічного адміністрування, а також нормативно-правових механізмів реалізації державної політики на деокупованих територіях. Практичні заняття забезпечують формування навичок аналізу нормативно-правових актів, судової практики, застосування норм публічного права, вирішення практичних ситуацій, пов'язаних із діяльністю ОДВ, ОМС, ВЦА та інших суб'єктів публічної влади. Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає опрацювання нормативно-правових актів, актів ОДВ, судових рішень, наукової літератури, а також виконання навчальних, аналітичних і практичних завдань.

Вивчення дисципліни здійснюється шляхом послідовного і системного опрацювання змістовних розділів, кожен з яких є відносно самостійним структурним елементом навчальної дисципліни та об'єднує логічно пов'язані між собою теми, спрямовані на формування комплексного уявлення про правові засади організації та функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях України. Така структура забезпечує цілісне засвоєння здобувачами вищої освіти правових основ діяльності Верховної Ради України, Президента України, КМУ, ЦОВВ, ОМС, МДА, ВЦА, формування професійних компетентностей у сфері публічного управління та адміністрування, а також розвиток здатності аналізувати правові явища, застосовувати законодавство та приймати обґрунтовані управлінські рішення

відповідно до принципів верховенства права, законності та забезпечення прав і свобод людини в умовах відновлення державного управління на деокупованих територіях України.

Таблиця 1

Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Конституційні засади функціонування публічної влади	1
Тема 2. Публічне адміністрування на деокупованих територіях як об'єкт адміністративно-правового регулювання	1
Тема 3. Адміністративно-правові норми та джерела адміністративного права.	2
Тема 4. Форми і правові інструменти публічного адміністрування у контексті відновлення та розвитку деокупованих територій	2
Тема 5. Фінансове забезпечення суб'єктів публічної влади та його правове регулювання на деокупованих територіях	2
Тема 6. Верховна Рада України: правове регулювання діяльності та контрольні повноваження щодо деокупованих територій	1
Тема 7. Президент України: нормативні акти та механізми здійснення повноважень у контексті відновлення деокупованих територій.	1
Тема 8. Система органів виконавчої влади України: конституційні засади, структура та особливості функціонування на деокупованих територіях	1
Тема 9. Роль і повноваження Кабінету Міністрів України у формуванні державної політики щодо відновлення деокупованих територій	1
Тема 10. Центральні органи виконавчої влади: правовий статус, повноваження та механізми реалізації державної політики	1
Тема 11. Організація та правове регулювання місцевого самоврядування з урахуванням специфіки деокупованих територій	1
Тема 12. Місцеві державні адміністрації: правовий статус, структура та повноваження	1
Тема 13. Законність і верховенство права у діяльності публічної адміністрації на деокупованих територіях	1
Тема 14. Нагляд, контроль та превентивні механізми забезпечення законності на деокупованих територіях	1
Тема 15. Адміністративні процедури у процесах відновлення діяльності органів публічної влади на деокупованих територіях	1
Тема 16. Судова влада та правоохоронні органи у забезпеченні законності на деокупованих територіях	2
Разом	20

2. Методичні вказівки до тем семінарських (практичних) занять

2.1. Розділ 1. Конституційні, адміністративно-правові та фінансові основи публічного адміністрування на деокупованих територіях

Тема № 1. Конституційні засади функціонування публічної влади

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про конституційні засади організації та функціонування публічної влади в Україні, їх значення для забезпечення законності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також особливості реалізації конституційних принципів у процесах відновлення публічного управління на деокупованих територіях.

Навчальні питання:

1. Україна – суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава.
2. Форма Української держави.
3. Конституційний лад: принципи народного суверенітету, поділу влади, законності та верховенства права.
4. Система органів публічної влади: законодавча, виконавча, судова влада, Президент України, органи місцевого самоврядування.
5. Права і свободи людини і громадянина.
6. Роль Конституційного Суду України у забезпеченні конституційності діяльності публічної адміністрації.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити зміст положення Конституції України про те, що Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Слід звернути увагу на те, що ці характеристики визначають фундаментальні засади функціонування публічної влади. Доцільно також пояснити значення цих конституційних положень для відновлення ефективної системи державного управління на деокупованих територіях, де необхідно забезпечити відновлення конституційного правопорядку, гарантій прав і свобод людини та функціонування органів влади відповідно до вимог Конституції України.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати форму Української держави, що включає форму державного правління, форму державного устрою та політичний режим. Слід зазначити, що Україна є унітарною державою з республіканською формою правління, у якій влада здійснюється на засадах демократії та народного представництва. Особливу увагу варто звернути на значення унітарного устрою для забезпечення єдності державної влади та відновлення системи управління на територіях, які були тимчасово окуповані.

При висвітленні третього питання необхідно розкрити зміст основних принципів конституційного ладу, зокрема принципу народного суверенітету, відповідно до якого єдиним джерелом влади в Україні є народ. Також слід охарактеризувати принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, що забезпечує баланс владних повноважень і запобігає їхній концентрації. Важливо також пояснити значення принципів законності та верховенства права, які зобов'язують органи публічної влади діяти виключно на підставі та у межах повноважень, визначених Конституцією і законами України. Ці принципи мають особливе значення для забезпечення легітимності діяльності публічної адміністрації на деокупованих територіях.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати систему органів публічної влади в Україні. До неї належать Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади, Президент України як глава держави, КМУ та інші органи виконавчої влади, судова влада, а також ОМС. Доцільно звернути увагу на те, що відновлення діяльності цих органів на деокупованих територіях є важливою умовою забезпечення стабільного функціонування держави та реалізації державної політики у відповідних регіонах.

При відповіді на п'яте питання необхідно охарактеризувати систему прав і свобод людини і громадянина, закріплених у Конституції України. Слід зазначити, що держава гарантує громадянам політичні, соціально-економічні, культурні та особисті права і свободи. Особливу увагу варто приділити забезпеченню прав людини на територіях, які були тимчасово окуповані, оскільки відновлення правового статусу громадян та гарантій їхніх прав є одним із ключових завдань державної політики у сфері реінтеграції таких територій.

При висвітленні шостого питання необхідно розкрити роль Конституційного Суду України як органу конституційної юрисдикції, що забезпечує верховенство Конституції

України. Слід зазначити, що Конституційний Суд здійснює контроль за відповідністю законів та інших нормативно-правових актів Конституції України, а також забезпечує офіційне тлумачення її положень. Діяльність цього органу має важливе значення для забезпечення конституційності діяльності публічної адміністрації та формування єдиної правової практики у процесі відновлення функціонування державних інститутів на деокупованих територіях.

Індивідуальні завдання:

1. Дослідити особливості організації та проведення виборів на деокупованих територіях України. Визначити правові засади відновлення виборчого процесу, проаналізувати фактори, що впливають на організацію виборів в умовах відновлення конституційного ладу та функціонування органів публічної влади.

2. Проаналізувати особливості застосування державної мови на деокупованих територіях України. Виявити правові механізми забезпечення функціонування державної мови у діяльності органів публічної влади та визначити фактори, що впливають на реалізацію мовних прав громадян у післядекупаційний період.

3. Дослідити основні напрями державної політики України у сфері міжнародних відносин щодо деокупованих територій. Виявити правові механізми реінтеграції, визначити роль міжнародної підтримки та проаналізувати фактори, що впливають на забезпечення державного суверенітету і територіальної цілісності України.

4. Проаналізувати поняття народовладдя та визначити особливості реалізації форм безпосередньої і представницької демократії на деокупованих територіях України. Виявити фактори, що впливають на відновлення демократичних механізмів участі громадян у здійсненні публічної влади.

5. Дослідити соціальні функції виборів та особливості реалізації виборчого права на деокупованих територіях України. Визначити фактори, що впливають на відновлення виборчого процесу, забезпечення періодичності виборів, реалізацію принципів виборчого права та гарантій виборчих прав громадян у післядекупаційний період.

6. Проаналізувати поняття і соціальну роль референдуму у системі народовладдя. Визначити особливості підготовки та проведення референдумів на деокупованих територіях України, а також виявити фактори, що впливають на їх проведення та юридичні наслідки для відновлення конституційного правопорядку.

Кейс

У вересні 2025 року після декупації міста Ізюм Харківської області було відновлено діяльність Ізюмської міської військової адміністрації, територіального підрозділу Національної поліції України та Центру надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП).

Громадянка України Петренко О.О., яка проживала на тимчасово окупованій території міста з березня 2022 року по серпень 2025 року, звернулася до ЦНАП із заявою про реєстрацію місця проживання та відновлення паспорта громадянина України, який був втрачений під час бойових дій.

Посадова особа ЦНАП відмовила у прийнятті документів, посилаючись на відсутність доступу до окремих державних реєстрів та необхідність додаткової перевірки особи у зв'язку з її перебуванням на тимчасово окупованій території.

Крім того, під час перевірки документів працівники територіального підрозділу Національної поліції України викликали громадянку для надання пояснень щодо її перебування на окупованій території, а також вимагали надати інформацію про можливу співпрацю з окупаційною адміністрацією.

Петренко О.О. вважає, що її право на свободу пересування, право на повагу до гідності,

право на отримання адміністративних послуг та право на рівність перед законом були порушені. Вона звернулася зі скаргою до начальника військової адміністрації та подала адміністративний позов до окружного адміністративного суду про визнання протиправною відмови у наданні адміністративної послуги та зобов'язання відновити її документи.

Запитання до кейсу

1. *Визначте, які конституційні права і свободи громадянки були реалізовані або могли бути порушені у наведеній ситуації.*
2. *Чи має право орган публічної адміністрації відмовити у наданні адміністративної послуги з підстав перебування особи на тимчасово окупованій території?*
3. *Визначте гарантії прав і свобод людини і громадянина на деокупованих територіях відповідно до Конституції України.*
4. *Назвіть органи публічної влади, які забезпечують гарантування прав і свобод громадян на деокупованих територіях.*
5. *Чи відповідають дії посадової особи ЦНАПу принципу законності та принципу рівності громадян перед законом?*
6. *Визначте, які форми захисту прав громадян може використати Петренко О.О. (адміністративна скарга, звернення до суду, звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини).*
7. *Визначте роль військових адміністрацій у забезпеченні прав і свобод громадян на деокупованих територіях.*
8. *Чи допускається обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану? Якщо так, то на підставі якого закону і в яких межах?*

Основна література

1. Конституційне право України : навч. посіб. для підготов. до іспитів / [Т. М. Слінько, І. І. Дахова, Л. І. Летнянчин та ін.]. – Вид. 8-ме, переробл. і доповн. Харків : Право, 2024. 372 с.
2. Конституційне право України : підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.]; за заг. ред. Т. М. Слінько; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2024. 672 с.
3. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf

Додаткова література

4. ДОРОЖНЯ КАРТА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОВОЄННИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ. URL: <https://oporaua.org/vybory/dorozhnya-karta-dlya-zabezpechennya-organizaciyi-povoyennih-viboriv-v-ukrayini-25601>
5. Законодавство ЄС про вибори та зобов'язання України. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ifesukraine.org/wp-content/uploads/2024/01/zakonodavstvo-eu-pro-vybory-ta-zabovyazannia-ukrainy.pdf?utm_source=chatgpt.com
6. Методичні вказівки щодо виконання курсових робіт з навчальної дисципліни «Конституційне право України» (для студентів юрид. фак-ту спец. 081 «Право» заочної форми навчання) / М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, юр. фак-т, каф. конституц. і муніцип. права. Харків, 2023-2024 н. р. 54 с. URL:

https://law.karazin.ua/resources/doks2021/kkmp/nmk/2023-2024/kpu_osoblyva_chastyna-metodychni_vkazivky_dlia_napysannia_kursovykh_robot-_zaochna-2023_2024.pdf

7. Теплюк М. О., Ющик О. І. Проблема взаємодії принципів єдності та поділу державної влади. *Право України*. 2023. № 11. С. 58-67. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001452308>

8. Токар М. Ю., Готра М. В., Машкаринець В. Ю. Механізми координації дій державних та недержавних суб'єктів управління під час повоєнного відновлення України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2024_4_10

Нормативні акти

9. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Виборчий кодекс України: Кодекс України від 19 грудня 2019 року № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 7-9. Ст. 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

11. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 року № 1135-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 15. Ст. 122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>

12. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

13. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

14. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

15. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03 лютого 2015 року № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>

16. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

17. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 року № 1932-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 36. Ст. 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15#Text>

18. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22 лютого 2007 року № 698-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 20. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text>

19. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

20. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

21. Деякі питання забезпечення функціонування військових адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-п#Text>

22. Регламент Конституційного Суду України: Акт Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>

Тема № 2. Публічне адміністрування на деокупованих територіях як об'єкт адміністративно-правового регулювання

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про адміністративно-правові засади публічного адміністрування на деокупованих територіях України, особливості нормативно-правового регулювання діяльності органів публічної влади, а також про механізми адміністративної відповідальності за порушення встановлених правил у період воєнного стану.

Навчальні питання:

1. Нормативно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері відновлення територій України.
2. Поняття і предмет адміністративного права України. Методи адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.
3. Система адміністративного права.
4. Поняття, ознаки та принципи адміністративної відповідальності.
5. Поняття адміністративного правопорушення та його ознаки.
6. Юридичний склад адміністративного проступку: поняття, значення, структура та види.
7. Порушення правил воєнного стану та мобілізаційних обов'язків: особливості кваліфікації та притягнення до відповідальності.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно охарактеризувати систему нормативно-правових актів, що регулюють державну політику у сфері відновлення та реінтеграції деокупованих територій України. Доцільно звернути увагу на положення Конституції України, закони України, акти КМУ, а також інші нормативні документи, що визначають правові механізми відновлення діяльності органів публічної влади, функціонування державних інституцій, забезпечення прав і свобод громадян та відбудову інфраструктури на звільнених територіях.

Розкриваючи друге питання, необхідно визначити поняття адміністративного права як галузі публічного права, що регулює суспільні відносини у сфері публічного управління. Слід також охарактеризувати предмет адміністративного права, який охоплює управлінські відносини, що виникають у процесі діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічного адміністрування. Доцільно також розглянути основні методи адміністративно-правового регулювання, зокрема імперативний метод владних приписів, а також поєднання адміністративно-правових та координаційних засобів впливу на суспільні відносини.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати систему адміністративного права, яка включає загальну та особливу частини. Слід звернути увагу на інститути адміністративного права, що регулюють організацію публічного адміністрування, правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, адміністративні процедури та механізми

відповідальності за адміністративні правопорушення.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити поняття адміністративної відповідальності як одного з видів юридичної відповідальності, що застосовується за вчинення адміністративних правопорушень. Слід також охарактеризувати її основні ознаки та принципи, зокрема законність, індивідуалізацію відповідальності, справедливість та невідворотність покарання. Особливу увагу варто звернути на значення адміністративної відповідальності для забезпечення правопорядку на деокупованих територіях.

При відповіді на п'яте питання необхідно розкрити поняття адміністративного правопорушення як протиправної, винної дії або бездіяльності, що посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян або встановлений порядок управління. Доцільно також охарактеризувати основні ознаки адміністративного правопорушення та їх значення для кваліфікації протиправних діянь.

Шосте питання передбачає аналіз юридичного складу адміністративного проступку. Необхідно визначити його поняття та структуру, що включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону правопорушення. Важливо також пояснити значення встановлення складу адміністративного правопорушення для притягнення особи до адміністративної відповідальності.

При висвітленні сьомого питання необхідно розглянути особливості адміністративної відповідальності за порушення правил воєнного стану та мобілізаційних обов'язків. Слід звернути увагу на специфіку кваліфікації таких правопорушень, порядок притягнення до відповідальності та роль органів публічної влади у забезпеченні дотримання встановлених обмежень і вимог у період воєнного стану, зокрема на деокупованих територіях.

Методичні вказівки до виконання кейсів.

Кожен кейс спрямований на перевірку вміння:

- 1) ідентифікувати елементи складу адміністративного правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона);
- 2) аналізувати умови та межі застосування адміністративних стягнень;
- 3) застосовувати положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) на практиці.

Обов'язково використовуйте:

- 1) КУпАП (глави 1–3, 4, 6, 15);
- 2) постанови Верховного Суду;
- 3) практику органів Нацполіції, Держпродспоживслужби, ОМС тощо.

Формат відповіді: аналітична довідка (1–2 сторінки) або юридичний висновок з посиланням на норми права.

Кейс 1. Непокора працівнику поліції

Громадянин Б. відмовився виконувати вимогу поліцейського пред'явити документи при вході до приміщення військкомату, посилаючись на те, що «не має при собі посвідчення» і «не зобов'язаний нічого показувати». Поліцейський склав протокол за ст. 185 КУпАП (злісна непокора законній вимозі).

Завдання:

- 1) *визначте об'єкт і об'єктивну сторону правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП;*
- 2) *встановіть, чи був суб'єкт правопорушення деліктоздатною особою;*
- 3) *проаналізуйте наявність суб'єктивної сторони – умислу (прямого чи непрямого);*

- 4) складіть правовий висновок щодо наявності складу правопорушення;
- 5) визначте, який саме орган правомірно може накладати адміністративне стягнення у цьому випадку.

Кейс 2. Торгівля у невстановленому місці

Приватна особа (пенсіонерка) здійснювала продаж овочів із рук біля зупинки громадського транспорту. Інспектор з благоустрою склав протокол за ст. 152 КУпАП. Жінка пояснила, що «продає лиш кілька разів на тиждень», «на ринку немає місця» і «інших доходів не має».

Завдання:

- 1) визначте повний склад адміністративного правопорушення за цим фактом;
- 2) проаналізуйте, чи є пенсіонерка суб'єктом адміністративної відповідальності;
- 3) визначте, чи є підстави для застосування попередження замість штрафу;
- 4) оцініть обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність;
- 5) підготуйте модель постанови ОМС про накладення адміністративного стягнення.

Кейс 3. Перевищення швидкості в умовах воєнного стану

Громадянин К. був зупинений патрульною поліцією за перевищення швидкості на 25 км/год у населеному пункті. Під час розгляду справи з'ясувалося, що він віз медикаменти до шпиталю. Поліцейський склав постанову про штраф за ч. 1 ст. 122 КУпАП.

Завдання:

- 1) оцініть, чи всі елементи складу адміністративного правопорушення наявні у цій ситуації;
- 2) визначте, чи можуть бути застосовані обставини, що виключають адміністративну відповідальність (крайня необхідність, соціальна місія);
- 3) проаналізуйте законність накладення штрафу без протоколу;
- 4) складіть проєкт адміністративної скарги на постанову;
- 5) сформулюйте позицію, яку міг би зайняти суд під час оскарження цієї постанови.

Основна література

1. Адміністративне право України : підручник / О. В. Кузьменко, В. К. Колпаков, І. Д. Пастух, М. В. Співак, Л. О. Кожура, В. Г. Чорна, О. В. Муза, Ю. С. Назар, М. В. Плугатир. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
2. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

Додаткова література

3. Бондар В. Нормативно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері відновлення територій України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. Вип. (2(78)). С. 332–338. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-332-338>
4. Ващенко К. Основи професійної публічної служби: монографія. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 540 с.
5. Горбата Л. Нормативно-правове регулювання процесу відновлення територіальних громад в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. № 37. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/37-2023/13.pdf>
6. Методичні рекомендації зі здійснення моніторингу і оцінки реалізації планувальних документів із відновлення та розвитку територіальних громад. Розроблено за

сприяння Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу. 2023. 80 с. URL: file:///D:/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%8B/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BF.%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82..pdf

7. Мех Ю. В., Башинський А. Р., Буков В. Д., Закалюжна В. С., Курило Р. С. Адміністративний процес в умовах воєнного стану. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18328805>

8. Перепелюкова О., Попело О. Регіональні особливості інфраструктурного розвитку сільських територій в період повоєнного відновлення. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. Вип. 2(38). DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-115-124](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-115-124)

9. Хархаліс Т. Відновлення та розвиток України у стані війни: особливості та загрози. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2023. Вип. 7(2). DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2023.02.072>

Нормативно-правові акти

10. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 червня 1992 року № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

12. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

13. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

14. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

15. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

16. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>

17. Про протимінну діяльність в Україні: Закон України від 6 грудня 2018 року № 2642-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#Text>

18. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

19. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна...: Закон України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>

20. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року": Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

21. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

22. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ

Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

23. Про затвердження Порядку використання коштів...: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/535-2014-%D0%BF#Text>

24. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

25. Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації...: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 року № 473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-%D0%BF#Text>

26. Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань охорони психічного здоров'я...: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 року № 539. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539-2022-%D0%BF#Text>

27. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків...: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

28. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 року № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#n11>

29. Про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна... (єВідновлення): Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-%D0%BF#Text>

30. Про надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2023 року № 600. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-%D0%BF#Text>

31. Про реалізацію експериментального проєкту щодо відновлення населених пунктів...: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2023 року № 382. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/382-2023-%D0%BF#Text>

32. Про затвердження плану заходів з організації відновлення пошкоджених об'єктів...: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 1002-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2014-%D1%80#Text>

33. Про схвалення Концепції Державної цільової програми відновлення та розбудови миру...: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 року № 892-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-%D1%80#Text>

34. Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text>

35. Про затвердження методичних рекомендацій щодо пріоритезації проєктів ліквідації наслідків агресії: Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 20 жовтня 2023 року № 964. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0964938-23#Text>

36. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 28 лютого 2025 року № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text>

Тема № 3. Адміністративно-правові норми та джерела адміністративного права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про адміністративно-правові норми та систему джерел адміністративного права України, а також їхнє значення в регулюванні діяльності органів публічної влади, у процесах відновлення публічного управління на деокупованих територіях.

Навчальні питання:

1. Поняття та особливості адміністративно-правових норм.
2. Структура й класифікація норм адміністративного права.
3. Реалізація адміністративно-правових норм у процесах відновлення та управління на деокупованих територіях.
4. Джерела адміністративного права: Конституція України, закони, підзаконні акти, міжнародні договори, практика ЄСПЛ, директиви ЄС, акти «м'якого права».

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття адміністративно-правової норми як загальнообов'язкового правила поведінки, встановленого або санкціонованого державою та спрямованого на регулювання суспільних відносин у сфері публічного адміністрування. Слід звернути увагу на специфічні ознаки адміністративно-правових норм, зокрема їх імперативний характер, спрямованість на регулювання управлінських відносин, а також їх тісний зв'язок із діяльністю органів публічної влади. Доцільно також зазначити, що адміністративно-правові норми відіграють важливу роль у забезпеченні функціонування системи публічного управління на територіях, де відновлюється діяльність державних інституцій після деокупації.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати структуру адміністративно-правових норм, яка традиційно включає гіпотезу, диспозицію та санкцію. Слід пояснити зміст кожного із цих елементів та їх значення для регулювання адміністративних правовідносин. Також доцільно розглянути основні критерії класифікації адміністративно-правових норм, зокрема за функціональним призначенням, характером приписів, сферою застосування та юридичною силою.

При висвітленні третього питання необхідно розкрити особливості реалізації адміністративно-правових норм у процесах відновлення публічного управління на деокупованих територіях. Слід звернути увагу на те, що реалізація таких норм здійснюється через діяльність ОДВ, ОМС, ВЦА та інших суб'єктів публічного адміністрування. Особливого значення набуває застосування адміністративно-правових норм у питаннях відновлення роботи органів влади, забезпечення публічної безпеки, відновлення адміністративних послуг та гарантування прав громадян.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати систему джерел адміністративного права України. Доцільно зазначити, що основу цієї системи становлять Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти ОДВ, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також практика ЄСПЛ. Важливо також звернути увагу на значення актів права ЄС, зокрема директив, а також актів так званого «м'якого права», які впливають на розвиток адміністративного законодавства України та формування сучасних стандартів публічного управління, у тому числі в умовах відновлення державної влади на деокупованих територіях.

Творче завдання:

Напишіть есе обсягом 5–7 сторінок, у якому розкрийте сутність адміністративно-правових норм та їх значення у процесі відновлення діяльності органів публічної адміністрації на деокупованих територіях України. У роботі необхідно:

- визначити поняття, ознаки та особливості адміністративно-правових норм як регуляторів публічно-управлінських відносин на деокупованих територіях;
- охарактеризувати структуру (гіпотеза, диспозиція, санкція) та види адміністративно-правових норм із наведенням прикладів із законодавства України, що регулює діяльність ВЦА, ОМС, правоохоронних органів та органів державного фінансового контролю;
- проаналізувати реалізацію адміністративно-правових норм у процесі відновлення публічного управління, надання адміністративних послуг, забезпечення прав і свобод громадян та здійснення державного контролю на деокупованих територіях;
- визначити систему джерел адміністративного права, що застосовуються на деокупованих територіях, зокрема Конституцію України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про адміністративну процедуру», підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, практику ЄСПЛ та акти права ЄС;
- обґрунтувати роль адміністративно-правових норм у забезпеченні законності, відновленні публічної влади та реінтеграції деокупованих територій у правовий простір України.

Обов'язкові вимоги:

- використовувати норми чинного законодавства України із посиланням на конкретні статті;
- застосовувати науковий стиль викладу;
- навести приклади практичної реалізації адміністративно-правових норм на деокупованих територіях;
- сформулювати власні висновки щодо ролі адміністративного права у відновленні публічного управління.

Основна література

1. Адміністративне право України : підручник / О. В. Кузьменко, В. К. Колпаков, І. Д. Пастух, М. В. Співак, Л. О. Кожура, В. Г. Чорна, О. В. Муза, Ю. С. Назар, М. В. Плугатир. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
2. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

Додаткова література

3. Логвиненко Б. О. Адміністративно-правове забезпечення деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.2.21>
4. Медяник І. С. Механізми відновлення органів публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях України: теоретико-прикладні аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.15>
5. Методичні рекомендації зі здійснення моніторингу і оцінки реалізації планувальних документів із відновлення та розвитку територіальних громад. Розроблено за сприяння Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу. 2023. 80 с. URL: <file:///D:/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%80%D0>

%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%8B/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BF.%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82..pdf

6. Філатов В. В. Адміністративно-правове забезпечення інституційних реформ на постконфліктному етапі розвитку України. *Правова позиція*. 2025. № 2 (47). С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-2.7>

Нормативно-правові акти

7. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. N 35-36. N 37. Ст.446.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

9. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

10. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 4. ст.43.

11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

12. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

13. Про звернення громадян: від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

14. Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text>

Тема № 4. Форми і правові інструменти публічного адміністрування у контексті відновлення та розвитку деокупованих територій

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про форми та правові інструменти публічного адміністрування, їхню роль у реалізації повноважень суб'єктів публічної влади, а також особливості їхнього застосування у процесах відновлення публічного управління на деокупованих територіях України.

Навчальні питання:

1. Форми публічного адміністрування: правові й неправові.
2. Правові інструменти публічного адміністрування.
3. Акти публічного адміністрування: види, юридичне значення, вимоги.
4. Адміністративний договір: поняття та порядок укладення.
5. Електронне урядування як форма публічного адміністрування.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття форм публічного адміністрування як зовнішніх проявів діяльності суб'єктів публічного управління, спрямованих на реалізацію їхніх повноважень. Слід звернути увагу на поділ форм публічного адміністрування на правові та неправові. До правових форм належать прийняття нормативних

та індивідуальних актів, укладення адміністративних договорів, здійснення юридично значущих дій. Неправові форми включають організаційні заходи, інформаційно-аналітичну діяльність, планування та координацію управлінської діяльності. Доцільно також зазначити, що на деокупованих територіях застосування різних форм публічного адміністрування має особливе значення для швидкого відновлення функціонування державних інституцій.

Розкриваючи третє питання, необхідно охарактеризувати акти публічного адміністрування як одну з основних правових форм реалізації владних повноважень. Слід визначити їх поняття, основні види та юридичне значення. Важливо звернути увагу на вимоги до таких актів, зокрема законність, обґрунтованість, мотивованість, відповідність компетенції органу, який їх приймає, а також дотримання встановленої процедури прийняття. Особливе значення акти публічного адміністрування мають у процесі відновлення діяльності органів влади, регулювання суспільних відносин та забезпечення прав громадян на деокупованих територіях.

При висвітленні четвертого питання необхідно визначити адміністративний договір як форму взаємодії суб'єктів публічного адміністрування між собою або з іншими суб'єктами з метою реалізації публічних функцій. Слід звернути увагу на особливості укладення адміністративних договорів, їх зміст, права та обов'язки сторін, а також значення таких договорів для координації діяльності органів влади та реалізації спільних управлінських завдань, зокрема у процесах відновлення інфраструктури та управління на деокупованих територіях.

При відповіді на п'яте питання необхідно охарактеризувати електронне урядування як сучасну форму публічного адміністрування, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності органів публічної влади. Слід зазначити, що електронне урядування сприяє підвищенню ефективності управління, забезпеченню прозорості діяльності органів влади та спрощенню доступу громадян до адміністративних послуг. Особливе значення електронні інструменти управління мають у процесах відновлення публічної влади на деокупованих територіях, оскільки вони дозволяють оперативно відновлювати взаємодію між громадянами та органами влади навіть за умов обмежених адміністративних ресурсів.

Індивідуальні завдання:

1. Наведіть п'ять прикладів форм публічного адміністрування та віднесіть їх до відповідних груп:

- правові форми;
- організаційні форми;
- матеріально-технічні форми.

2. Наведіть п'ять прикладів методів публічного адміністрування та вкажіть, до якого типу вони належать:

- адміністративні (владні);
- економічні;
- соціально-психологічні.

3. Опишіть по одному прикладу адміністративних договорів:

- договори делегування повноважень (наприклад, з комунальними підприємствами на деокупованих територіях);
- договори про надання публічних послуг (відновлення житла, транспорту);
- комплексні угоди про реінтеграцію (між Мінреінтеграції та громадами).

Кейс

Харківська міська рада в особі Департаменту інфраструктури Харківської міської ради, діючи як організатор перевезень відповідно до законодавства України, у 2025 році оголосила конкурс на визначення перевізника для обслуговування міського автобусного маршруту № 215 «Салтівка – Центральний ринок».

За результатами конкурсу переможцем було визначено ТОВ «Міськелектротранс-Схід», яке запропонувало найкращі умови перевезення пасажирів, зокрема забезпечення перевезення пільгових категорій громадян, дотримання затвердженого розкладу руху та використання автобусів, що відповідають екологічним стандартам.

На підставі рішення конкурсного комітету Департамент інфраструктури Харківської міської ради уклав із ТОВ «Міськелектротранс-Схід» договір про організацію перевезення пасажирів на міському автобусному маршруті загального користування строком на 5 років.

У договорі було визначено: 1) обов'язок перевізника здійснювати перевезення відповідно до затвердженого маршруту і графіка; 2) право організатора перевезень здійснювати контроль за якістю надання транспортних послуг; 3) обов'язок перевізника забезпечити перевезення пільгових категорій громадян; 4) відповідальність перевізника за порушення умов договору; 5) право організатора перевезень розірвати договір у разі систематичного порушення перевізником його умов.

Через 6 місяців після укладення договору Департамент інфраструктури встановив, що перевізник систематично порушує графік руху, не забезпечує перевезення пільгових категорій громадян та використовує транспортні засоби, які не відповідають технічним вимогам.

На підставі результатів перевірки Департамент інфраструктури направив перевізнику письмову вимогу про усунення порушень. Оскільки порушення не були усунуті, Департамент прийняв рішення про дострокове розірвання договору в односторонньому порядку.

Перевізник оскаржив рішення Департаменту до адміністративного суду, вважаючи, що договір є господарським і не може бути розірваний в односторонньому порядку ОМС.

Завдання до кейсу:

1. Проаналізуйте правову природу договору, укладеного між Департаментом інфраструктури Харківської міської ради та перевізником, та визначте, чи може він бути віднесений до адміністративних договорів.

2. Визначте нормативно-правові акти, які регулюють укладення договорів про перевезення пасажирів на міських маршрутах, та поясніть їх значення для правового регулювання відповідних відносин.

3. Встановіть, який орган виступає організатором перевезень у місті Харкові, та проаналізуйте правові підстави здійснення ним відповідних повноважень.

4. Охарактеризуйте поняття адміністративного договору відповідно до положень Закону України «Про адміністративну процедуру» та визначте його основні ознаки.

5. Проаналізуйте порядок укладення адміністративного договору у сфері перевезення пасажирів, зокрема етапи проведення конкурсу, прийняття управлінського рішення та укладення договору з перевізником.

6. Визначте істотні умови адміністративного договору про організацію перевезень пасажирів на автобусних маршрутах загального користування.

7. Обґрунтуйте, чи має ОМС право здійснювати контроль за виконанням адміністративного договору, та визначте правові підстави такого контролю.

8. Проаналізуйте можливість одностороннього розірвання адміністративного договору органом публічної адміністрації та визначте випадки, коли це допускається законодавством.

9. Визначте, який суд має юрисдикцію щодо розгляду спору, що виник у наведеній ситуації, та обґрунтуйте, чи належить такий спір до адміністративної чи господарської юрисдикції.

10. Визначте та проаналізуйте основні ознаки адміністративного договору, які проявляються у наведеній ситуації.

Основна література

1. Адміністративне право України : підручник / О. В. Кузьменко, В. К. Колпаков, І. Д. Пастух, М. В. Співак, Л. О. Кожура, В. Г. Чорна, О. В. Муза, Ю. С. Назар, М. В. Плугатир. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.

2. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

Додаткова література

3. Кириченко Ю. М. Адміністративні договори в діяльності органів місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 359–361. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/87>

4. Максимович Р. О. Електронне врядування як інструмент розбудови соціальної держави: міжнародний досвід та перспективи для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 669–671. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/156>

5. Методичні рекомендації зі здійснення моніторингу і оцінки реалізації планувальних документів із відновлення та розвитку територіальних громад. Розроблено за сприяння Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу. 2023. 80 с. URL: file:///D:/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%8B/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BF.%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82..pdf

6. Пирожкова А. С., Домріна М. К., Ковтун М. С. Електронне врядування в Україні: інновації, виклики та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Вип. 88. Ч. 3. С. 17–22. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.2>

7. Скляр І. В. Механізми публічного управління в контексті цифровізації: теоретичний аспект. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 6. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.6.45>

Нормативно-правові акти

8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. N 35-36. N 37. Ст.446.

9. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

10. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

11. Про звернення громадян: від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

12. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між підсистемою «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та

Єдиним державним вебпорталом електронних послуг, зокрема мобільним додатком Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Дія): наказ Мінцифри, ДСА України від 22.11.2021 № 151/385; зареєстровано: Мін'юст України від 06.12.2021 № 1572/37194. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1572-21#Text>

13. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між інформаційно-аналітичною платформою електронної верифікації та моніторингу та Єдиним державним реєстром судових рішень: наказ Мінфіну України та ДСА від 06.06.2023 № 300/276. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0300201-23#Text>

14. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>

15. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>

16. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

Тема № 5. Фінансове забезпечення суб'єктів публічної влади та його правове регулювання на деокупованих територіях

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про правові засади фінансового забезпечення діяльності суб'єктів публічної влади, особливості бюджетного регулювання та фінансового контролю в умовах відновлення публічного управління на деокупованих територіях України.

Навчальні питання:

1. Поняття і види фінансових відносин.
2. Прозорість використання публічних коштів на центральному, регіональному та місцевому рівнях публічного управління.
3. Поняття, сутність і призначення фінансового контролю.
4. Форми і методи державного фінансового контролю на деокупованих територіях.
5. Склад бюджетного законодавства. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття фінансових відносин як суспільних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання публічних фінансових ресурсів. Слід звернути увагу на основні види фінансових відносин, які формуються у сфері бюджетної, податкової, кредитної та контрольної діяльності держави. Доцільно також розглянути значення фінансових відносин для забезпечення функціонування органів публічної влади, особливо у процесах відновлення державного управління на деокупованих територіях.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати принцип прозорості використання публічних коштів як важливу складову фінансової діяльності органів публічної влади. Слід звернути увагу на механізми забезпечення відкритості бюджетної інформації, публічності фінансових рішень та доступу громадян до інформації про використання

бюджетних коштів. Особливе значення ці механізми мають на деокупованих територіях, де забезпечення прозорості фінансових процесів сприяє відновленню довіри громадян до державних інституцій.

При висвітленні третього питання необхідно визначити поняття фінансового контролю як системи заходів, спрямованих на перевірку законності, ефективності та цільового використання публічних фінансових ресурсів. Доцільно також охарактеризувати основні завдання фінансового контролю, серед яких забезпечення дотримання фінансового законодавства, попередження фінансових порушень та підвищення ефективності управління публічними фінансами.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати форми і методи державного фінансового контролю, які застосовуються у діяльності ОДВ. Слід звернути увагу на такі форми контролю, як державний аудит, ревізії, перевірки та моніторинг фінансової діяльності. Важливо також визначити особливості здійснення фінансового контролю на деокупованих територіях, де значну роль відіграють заходи щодо перевірки використання бюджетних коштів, спрямованих на відновлення інфраструктури та соціально-економічний розвиток відповідних регіонів.

При відповіді на п'яте питання необхідно охарактеризувати склад бюджетного законодавства України, основу якого становить Бюджетний кодекс України, а також інші нормативно-правові акти, що регулюють бюджетні відносини. Слід також розкрити поняття бюджетного устрою та принципи побудови бюджетної системи України, яка включає державний бюджет та місцеві бюджети. Доцільно звернути увагу на значення бюджетної системи для фінансового забезпечення діяльності органів публічної влади та реалізації державних програм відновлення деокупованих територій.

Індивідуальні завдання:

1. Дослідити сутність та особливості управління публічними фінансами на деокупованих територіях України. Визначити правові та неправові форми управління публічними фінансами та проаналізувати фактори, що впливають на їх застосування в умовах відновлення публічної влади.

2. Проаналізувати систему суб'єктів управління публічними фінансами на деокупованих територіях України. Визначити їх повноваження щодо відновлення бюджетної системи, фінансового забезпечення територіальних громад та реалізації державної політики відновлення.

3. Дослідити поняття та види фінансово-правових норм, що регулюють бюджетні, контрольні та відновлювальні фінансові правовідносини на деокупованих територіях. Виявити фактори, що впливають на їх ефективне застосування у процесах відновлення публічного управління.

4. Проаналізувати систему органів державного фінансового контролю та визначити їх функції щодо контролю за використанням бюджетних коштів, міжнародної фінансової допомоги та коштів, спрямованих на відновлення деокупованих територій.

5. Дослідити поняття, особливості та принципи бюджетного процесу на деокупованих територіях України в умовах воєнного стану та після деокупації. Визначити фактори, що впливають на його організацію та ефективність.

6. Проаналізувати повноваження учасників бюджетного процесу щодо планування, розподілу та використання бюджетних коштів, спрямованих на відновлення інфраструктури деокупованих територій. Виявити особливості координації діяльності органів публічної влади у цій сфері.

7. Дослідити правовий статус Міністерства фінансів України та визначити його

повноваження щодо координації бюджетного процесу, фінансового забезпечення та контролю за використанням коштів на деокупованих територіях України.

8. Проаналізувати особливості казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів на деокупованих територіях України. Визначити його роль у забезпеченні законності, прозорості та цільового використання бюджетних коштів у процесах відновлення територій.

Кейс

У 2025 році Управління Північно-східного офісу Державної аудиторської служби України (Держаудитслужби) в Харківській області на підставі плану проведення заходів державного фінансового контролю, затвердженого відповідним наказом Держаудитслужби, розпочало державний фінансовий аудит використання бюджетних коштів, наданих громадянам через державну програму «Відновлення».

Підставою для проведення контрольного заходу став наказ Північно-східного офісу Держаудитслужби, виданий відповідно до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», Положення про Державну аудиторську службу України, затвердженого постановою КМУ від 03.02.2016 № 43, та наказів Держаудитслужби, які регламентують порядок проведення державного фінансового аудиту, інспектування (ревізій) і перевірок закупівель.

Під час проведення державного фінансового аудиту аудитори дослідили діяльність виконавчого комітету Харківської міської ради, який забезпечував формування та передачу даних до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, а також використання коштів, наданих громадянам для відновлення житла відповідно до Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії, затвердженого наказами Міністерства фінансів України та іншими нормативними актами.

У ході аудиту встановлено, що окремі посадові особи виконавчого органу міської ради не здійснили належної перевірки документів, поданих громадянами, що призвело до неправомірного нарахування компенсації у сумі 1,8 млн грн особам, житло яких не відповідало критеріям програми «Відновлення».

З метою уточнення обставин, на підставі наказу керівника територіального органу Держаудитслужби, було проведено інспектування у формі ревізії фінансово-господарської діяльності відповідного виконавчого органу міської ради. Під час ревізії аудитори використали такі методи державного фінансового контролю: 1) документальну перевірку фінансових документів; 2) зустрічні звірки інформації; 3) аналіз даних Реєстру пошкодженого та знищеного майна; 4) отримання письмових пояснень посадових осіб; 5) фактичну перевірку результатів відновлення житла.

За результатами ревізії було складено акт ревізії відповідно до вимог наказів Держаудитслужби та нормативно-правових актів Міністерства фінансів України, що регламентують бюджетний процес і державний фінансовий контроль.

На підставі акта ревізії Держаудитслужба видала вимогу про усунення виявлених порушень бюджетного законодавства, а також направила матеріали до правоохоронних органів для вирішення питання про притягнення винних осіб до відповідальності.

Крім того, Міністерство фінансів України, як орган, що формує та реалізує державну фінансову політику, на підставі власних наказів щодо організації внутрішнього контролю та моніторингу бюджетних програм, здійснило моніторинг використання коштів програми «Відновлення» та направило відповідні рекомендації щодо посилення внутрішнього фінансового контролю.

Завдання до кейсу

1. *Визначте, які форми державного фінансового контролю були застосовані Державною аудиторською службою України у наведеній ситуації, та проаналізуйте їх особливості (державний фінансовий аудит, ревізія, перевірка, моніторинг).*
2. *Встановіть нормативно-правові акти, які регулюють діяльність Державної аудиторської служби України, та поясніть їх значення для організації державного фінансового контролю.*
3. *Проаналізуйте, який метод державного фінансового контролю був застосований під час проведення ревізії (документальний контроль, фактичний контроль, зустрічна звірка, аналіз), та обґрунтуйте свою відповідь.*
4. *Порівняйте державний фінансовий аудит і ревізію як форми державного фінансового контролю та визначте їх основні відмінності.*
5. *Визначте правові підстави призначення заходів державного фінансового контролю та встановіть, на підставі яких управлінських актів вони здійснюються.*
6. *Назвіть та охарактеризуйте процесуальні документи, які складаються за результатами державного фінансового контролю (акт ревізії, аудиторський звіт, вимога про усунення порушень).*
7. *Проаналізуйте повноваження Міністерства фінансів України у сфері контролю за використанням бюджетних коштів.*
8. *Обґрунтуйте, чи має право Державна аудиторська служба України передавати матеріали перевірки до правоохоронних органів, із посиланням на відповідні положення законодавства.*
9. *Визначте, який вид державного фінансового контролю застосовується щодо коштів програми «Відновлення» (попередній, поточний чи наступний контроль), та поясніть особливості його здійснення.*
10. *Визначте юридичні наслідки складання акта ревізії органом державного фінансового контролю та проаналізуйте його значення для подальших управлінських і правових рішень.*

Основна література

1. Латковська Т. Фінансове право : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти). 2-ге вид., доопр. і доп. [Електронне видання] / Т. Латковська, М. Сідор, Т. Голоядова. – Одеса : Фенікс, 2023.– 140 с. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.26375>
2. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Фінансове право» для студентів 3 курсу денної форми навчання... / уклад.: О. О. Дмитрик, М. І. Дамірчись, А. М. Котенко та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2025. 74 с. URL-посилання: <https://www.scribd.com/document/914847244/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE-%D0%9D%D0%9C%D0%9F-%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80-2025-1>
3. Фінансове право України: навчальний посібник / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4479>

Додаткова література

4. Klimova S. M. Low level of public financial literacy as a challenge to the financial security of Ukraine // International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects : International collective monograph / Georgian

Aviation University. – Tbilisi, Georgia, 2023. – P. 601-615. – Режим доступу : 10.5281/zenodo.7825520 <https://drive.google.com/file/d/1yzx8GxQgDm0V6-fZi9CBiGVqnpnWbEEy/view>

5. Клімова С. М. Юридична відповідальність за порушення фінансового законодавства як гарантія належного управління публічними фінансами України. *Правові новели*. 2023. № 20. С. 234-243. URL: <https://doi.org/10.32782/ln.2023.20.33>

6. Клімова С. М., Дубовик К. Є. Забезпечення ефективності використання публічних коштів як спосіб вирішення проблеми єдності та згуртованості суспільства в умовах воєнного стану. *Теорія, методика і досвід забезпечення соціальної згуртованості суспільства: колективна монографія / за заг. ред. І. М. Трубавіної ; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ : Талком, 2025. С. 335-345. https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11497/%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f_21.10.25.pdf?sequence=1&isAllowed=y*

7. Клімова С. М., Капран Є. С. Правове регулювання програми "ЄВідновлення" як яскравий приклад розвитку програмного регулювання в Україні. *Публічне управління XXI століття: основні виклики післявоєнної відбудови* : зб. наук. матер. XXV Міжнар. наук. Конгресу. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. С. 414-418. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/22470>

8. Латковська Т. А., Койчева О. С. Питання фінансового права: навчально-методичний посібник. 2021. 57 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16148?show=full>

9. Правове регулювання фінансових відносин: метод. вказівки та завдання до практичних занять і самостійної роботи / уклад. : Клімова С. М., Корнева О. С. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2021. 64 с.

10. Рахункова палата. Звіт про результати аудиту діяльності (ефективності) на тему «Надзвичайна кредитна програма: шлях до відновлення соціальної та критичної інфраструктури територіальних громад» від 11 листопада 2025 року. Затверджено Рішенням Рахункової палати від 11.11.2025 № 27-3. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/27-3_2025/Zvit_27-3_2025.pdf

11. Рахункова палата. Рішення від 10 грудня 2024 року № 55-2 «Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності на тему "Територіальні громади у війну: відновлення соціальної та критичної інфраструктури"». URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/55-2_2024/R_RP_55-2_2024.pdf

Нормативно-правові акти

12. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

13. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08 липня 2010 року № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50–51. Ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

14. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

15. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 13. Ст. 110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

16. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 679-

XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

17. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11 лютого 2015 року № 183-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 16. Ст. 109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>

18. Про Рахункову палату: Закон України від 02 липня 2015 року № 576-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 36. Ст. 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

19. Про схвалення Бюджетної декларації на 2025–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року № 751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2024-%D0%BF#Text>

20. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375. Офіційний вісник України. 2014. № 69. Ст. 1936. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>

21. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2016 року № 43. Офіційний вісник України. 2016. № 12. Ст. 506. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text>

22. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 227. Офіційний вісник України. 2019. № 26. Ст. 915. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>

23. Про затвердження Порядку координації одночасного проведення планових перевірок контролюючими органами та органами державного фінансового контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 805. *Офіційний вісник України*. 2013. № 87. Ст. 3210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2013-%D0%BF#Text>

24. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою України та її територіальними органами: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 року № 550. Офіційний вісник України. 2006. № 16. Ст. 1206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF#Text>

25. Про затвердження Порядку проведення державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 року № 1017. Офіційний вісник України. 2004. № 32. Ст. 2147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2004-%D0%BF#Text>

26. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу публічних закупівель: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 року № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>

27. Про затвердження Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 лютого 2023 року № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#Text>

28. Деякі питання надання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна (єВідновлення): Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 381. Офіційний вісник України. 2023. № 43. Ст. 2270. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-%D0%BF#Text>

29. Про реалізацію експериментального проекту щодо надання компенсації за знищене нерухоме майно: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2023 року № 600. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-%D0%BF#Text>

30. Про затвердження Порядку оформлення Державною аудиторською службою

України матеріалів про адміністративні правопорушення: Наказ Державної аудиторської служби України від 01 грудня 2016 року № 168. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2016 року за № 1674/29804. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1674-16#Text>

31. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації державного фінансового аудиту: Наказ Державної аудиторської служби України від 02 червня 2016 року № 144. URL: <https://dasu.gov.ua>

32. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 року № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text>

33. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності органів державного фінансового контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 листопада 2025 року № 1473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1473-2025-%D0%BF#Text>

34. Про затвердження Порядку здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 року № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2011-%D0%BF#Text>

2.2. Розділ 2. Правові механізми реалізації публічної влади на деокупованих територіях

Тема № 6. Верховна Рада України: правове регулювання діяльності та контрольні повноваження щодо деокупованих територій

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про правовий статус Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади, її роль у формуванні державної політики щодо деокупованих територій, а також про законодавчі та контрольні механізми парламенту у процесі відновлення публічного управління.

Навчальні питання:

1. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади та її роль у формуванні державної політики щодо деокупованих територій.
2. Організація роботи Верховної Ради України в контексті розгляду питань відновлення та реінтеграції деокупованих територій.
3. Законодавча процедура: стадії, ініціатива, ухвалення, підпис і промульгація законів.
4. Законодавчі акти Верховної Ради України, спрямовані на відновлення та реінтеграцію деокупованих територій.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно охарактеризувати конституційний статус Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади. Слід зазначити, що парламент здійснює законодавчу діяльність, визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики держави, а також формує правові основи функціонування системи публічного управління. Особливу увагу доцільно приділити ролі Верховної Ради України у формуванні державної політики щодо відновлення та реінтеграції деокупованих територій, зокрема через прийняття законів, спрямованих на відновлення діяльності органів влади, забезпечення прав громадян та відбудову інфраструктури.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати організацію роботи Верховної

Ради України. Слід звернути увагу на діяльність парламентських комітетів, тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій, а також на роль депутатських фракцій і груп у підготовці та розгляді законопроектів. Доцільно також проаналізувати особливості розгляду парламентом питань, пов'язаних із відновленням і реінтеграцією деокупованих територій, зокрема через діяльність профільних комітетів та парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати законодавчу процедуру як послідовність стадій підготовки та прийняття законів. Слід звернути увагу на право законодавчої ініціативи, порядок розгляду законопроектів у комітетах Верховної Ради України, їх обговорення та ухвалення на пленарних засіданнях. Важливо також розкрити процедуру підписання закону Головою Верховної Ради України, подальшого підпису Президентом України та офіційного оприлюднення закону.

Розкриваючи четверте питання, необхідно проаналізувати законодавчі акти Верховної Ради України, спрямовані на відновлення та реінтеграцію деокупованих територій. Доцільно звернути увагу на закони, які визначають правові механізми відновлення діяльності органів публічної влади, регулюють питання відновлення інфраструктури, соціального захисту громадян та забезпечення нацбезпеки на звільнених територіях. Особливе значення має парламентський контроль за реалізацією цих законів, що забезпечує ефективність державної політики у сфері відновлення деокупованих територій.

Індивідуальні завдання:

1. Опрацюйте тексти двох–трьох законів України (на вибір), що стосуються:

- 1) відновлення інфраструктури (напр., Закон «Про критичну інфраструктуру», закони про відбудову);
- 2) бюджетної підтримки та фінансового забезпечення громад після деокупації (зміни до Бюджетного кодексу, субвенції);
- 3) соціальної політики щодо населення деокупованих територій (захист ВПО, компенсації за пошкоджене житло);
- 4) елементів перехідного правосуддя (правовий режим воєнного стану, механізми притягнення до відповідальності за колабораціонізм, реєстрація воєнних злочинів).

Питання для виконання:

1. Яку проблему покликаний вирішити кожен обраний закон?
2. Які інструменти відновлення він запроваджує?
3. Які ризики або прогалини залишаються?

Форма роботи: короткий письмовий аналіз (0,5–1 стор.).

2. Опрацюйте нормативні акти, що регулюють:

- 1) гуманітарне реагування та забезпечення мінімальних соціальних стандартів після деокупації;
- 2) розмінування та відновлення безпекового середовища (накази МВС, рішення КМУ);
- 3) організацію діяльності місцевого самоврядування в перехідний період (законодавство про ВЦА, відновлення рад).

Питання для виконання:

1. Які повноваження отримують місцеві органи влади після деокупації?
2. Чи передбачена координація між урядом, місцевими органами та гуманітарними структурами?
3. Які правові механізми сприяють або, навпаки, ускладнюють відновлення

управління на місцях?

Форма роботи: складання таблиці «Повноваження – нормативна основа – практичні наслідки».

3. Уявіть, що територіальна громада Н. була деокупована у 2024 році. У 2025–2026 роках Верховна Рада ухвалила низку законів щодо:

- 1) виділення субвенцій на відновлення інфраструктури;
- 1) соціальних гарантій для населення;
- 2) розмінування;
- 3) посилення повноважень місцевих військових адміністрацій.

Після року реалізації програми уряд звітує про «високий рівень виконання», але місцева громада продовжує стикатися з такими проблемами:

- 2) затримки фінансування;
- 3) повільне відновлення житлової інфраструктури;
- 4) недоступність соціальних послуг;
- 5) відсутність сталого механізму координації між органами влади.

4. Оцініть, які законодавчі рішення були виконані належним чином, а які – ні. Проаналізуйте причини розриву між нормою закону і фактичним результатом. Запропонуйте зміни до законодавства або механізмів реалізації, які могли б підвищити ефективність державної політики на деокупованих територіях.

Форма роботи: усне обговорення або коротка аналітична записка (1 стор.).

Основна література

1. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

2. Практикум із нормотворчої діяльності : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. Р. Наливайко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 246 с.

Додаткова література

3. Дмитренко А. Верховна Рада України як представницький орган народу: проблеми та перспективи. *Здоров'я та суспільство в умовах війни*: збірник наукових статей. 2025. С. 186.

4. Керівництво з демократичного законотворення для парламентів країн регіону ОБСЄ (ОБСЄ/БДППЛ, 2021) – міжнародний посібник із законотворення, включає стандарти та рекомендації для країн-учасниць. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/1/d/570906.pdf?utm_source=chatgpt.com

5. Колодій О. О., Кот А. М. Закон України «Про правотворчу діяльність» як нормативна основа правотворення, правотворчості, законотворчості та нормотворчості в Україні. *Наука і суспільство*. 2024. № 8. С. 51–57. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2024.08.051>

6. Риндюк В. І. Правотворча діяльність та нормотворча діяльність: питання співвідношення понять. *Правова система України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану*: Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Державний університет «Київський авіаційний інститут», 21 лютого 2025 р. Тернопіль: Вектор, 2025. С. 119-122. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://law.nau.edu.ua/wp->

content/uploads/2025/02/zbirnyk-hv-mizhnarodnoyi-konferencziyi-1.pdf

7. Турчинов К. О. Роль парламенту в системі урядування: теоретико-правові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 726–732.

Нормативні акти

8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Регламент Верховної Ради України: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

10. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n714>

11. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 року № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

12. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр#Text>

Тема № 7. Президент України: нормативні акти та механізми здійснення повноважень у контексті відновлення деокупованих територій

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про конституційно-правовий статус Президента України, систему його повноважень та роль у формуванні державної політики щодо відновлення і реінтеграції деокупованих територій.

Навчальні питання:

1. Конституційний статус Президента України як глави держави та гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

2. Система повноважень Президента України у сфері зовнішньої політики, оборони та нацбезпеки, кадрової політики, участі у формуванні КМУ та інших органів виконавчої влади, а також у законодавчому процесі (право законодавчої ініціативи, підписання законів, право вето).

3. Нормативні акти Президента України, спрямовані на забезпечення відновлення та реінтеграції деокупованих територій.

4. Інституційні механізми реалізації повноважень Президента України у сфері нацбезпеки та відновлення територій: Рада національної безпеки і оборони України, Офіс Президента України.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити конституційний статус Президента України як глави держави, визначений Конституцією України. Слід звернути увагу на те, що Президент України виступає гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності держави, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Особливе значення ця функція має в умовах воєнного стану та у процесах відновлення державного управління на деокупованих територіях.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати систему повноважень Президента України, які охоплюють зовнішньополітичну діяльність держави, сферу оборони та нацбезпеки, реалізацію кадрових повноважень, участь у формуванні КМУ та інших органів

виконавчої влади, а також участь у законодавчому процесі шляхом реалізації права законодавчої ініціативи, підписання законів та застосування права вето. Важливо також звернути увагу на значення цих повноважень у процесі формування та реалізації державної політики щодо відновлення деокупованих територій.

При висвітленні третього питання необхідно проаналізувати нормативні акти Президента України, зокрема укази та розпорядження, які спрямовані на реалізацію державної політики щодо відновлення та реінтеграції деокупованих територій. Такі акти можуть стосуватися створення військових адміністрацій, забезпечення нацбезпеки, координації діяльності ОДВ та реалізації програм відновлення.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати інституційні механізми реалізації повноважень Президента України. Слід звернути увагу на роль РНБО як координаційного органу з питань нацбезпеки і оборони, а також на функції Офісу Президента України, який забезпечує організаційне, правове та інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності глави держави. Особливу роль ці інституції відіграють у координації державної політики щодо відновлення та розвитку деокупованих територій.

Індивідуальні завдання 1

Проаналізувати (за вибором здобувача вищої освіти) один із указів Президента України, зокрема указ про призначення судді, про введення в дію рішення РНБО, про призначення голови МДА, про введення воєнного стану або продовження строку його дії. У роботі необхідно визначити правову природу указу, конституційні повноваження Президента України, на підставі яких його видано (з посиланням на відповідні статті Конституції України), процедуру прийняття, з'ясувати, чи потребує він затвердження Верховною Радою України, оцінити його відповідність Конституції України та визначити правові наслідки його видання.

Індивідуальне завдання 2

Проаналізуйте одне з таких рішень Конституційного Суду України:

Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 1998 року № 11-рп/98 (справа щодо актів Президента України).

Рішення Конституційного Суду України від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003 (справа щодо гарантій діяльності Президента України).

Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 2003 року № 22-рп/2003 (справа щодо повноважень Президента України у сфері виконавчої влади).

Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 5-р/2019 (справа щодо конституційності указу Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України).

2. У роботі необхідно визначити: предмет конституційного провадження; правову позицію Конституційного Суду України; які повноваження Президента України були предметом аналізу; значення рішення для практики публічного управління; вплив рішення на систему стримувань і противаг.

Кейс

У жовтні 2025 року після деокупації міста Куп'янська Харківської області Президент України видав Указ «Про утворення військової адміністрації населеного пункту Куп'янськ Харківської області» відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Цим указом було утворено Куп'янську міську військову адміністрацію та призначено її начальника.

Одночасно Президент України ввів у дію рішення РНБО «Про невідкладні заходи щодо

відновлення функціонування ОДВ на деокупованих територіях», яке передбачало: 1) відновлення діяльності територіальних органів ЦОВВ; 2) забезпечення роботи органів Національної поліції, Служби безпеки України та органів прокуратури; 3) організацію надання адміністративних послуг через військові адміністрації; 4) здійснення заходів фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, спрямованих на відновлення території.

Організаційне забезпечення виконання відповідних указів Президента було покладено на Офіс Президента України, який координував взаємодію між військовими адміністраціями, Кабінетом Міністрів України та центральними органами виконавчої влади.

Начальник військової адміністрації міста Куп'янська видав розпорядження про тимчасове обмеження доступу громадян до окремих територій у зв'язку з проведенням заходів з розмінування та забезпечення безпеки.

Громадянин України Іваненко В.П., який проживає у місті Куп'янську, звернувся зі скаргою до Офісу Президента України, вважаючи, що обмеження його права на свободу пересування є незаконним. Крім того, він поставив під сумнів законність створення військової адміністрації та повноваження її начальника.

Завдання до кейсу

1. *Визначте повноваження Президента України щодо видання нормативно-правових актів у сфері відновлення та функціонування публічної влади на деокупованих територіях відповідно до Конституції України.*

2. *Назвіть і охарактеризуйте види нормативних актів Президента України, які застосовуються для відновлення діяльності органів публічної влади на деокупованих територіях.*

3. *Встановіть правову природу указів Президента України про утворення військових адміністрацій та поясніть їх місце у системі нормативно-правових актів.*

4. *Проаналізуйте роль РНБО у формуванні та реалізації державної політики щодо відновлення деокупованих територій.*

5. *Визначте повноваження Офісу Президента України щодо організаційного та правового забезпечення реалізації указів Президента України.*

6. *З'ясуйте, чи є рішення РНБО нормативно-правовими актами та встановіть, за яких умов вони набувають юридичної сили.*

7. *Проаналізуйте, чи можуть військові адміністрації обмежувати право громадян на свободу пересування під час дії воєнного стану, та обґрунтуйте відповідь із посиланням на законодавство.*

8. *Визначте гарантії захисту прав і свобод громадян у разі прийняття актів військовими адміністраціями.*

9. *Охарактеризуйте порядок та способи оскарження актів Президента України, рішень РНБО та актів військових адміністрацій.*

Основна література

1. Покатаєв П. С., Латинін М. А., Степаненко С. В., Пасемко Г. П., Таран О. М. Основи публічного управління та адміністрування: навчальний посібник для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків: ТОВ «Оберіг». 2024. 240 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/1_1359_76599186.pdf

2. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Додаткова література

3. Мірошніченко М. В. Адміністративно-координаційні повноваження Президента України та Ради національної безпеки і оборони у забезпеченні фінансово-економічної безпеки держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2025. Вип. 32.
4. Гришко Л. М. Окремі питання становлення конституційно-правового статусу Глави держави в Україні та світі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 92. Ч. 1. С. 187–193.

Нормативно-правові акти

5. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Виборчий кодекс України: Відомості Верховної Ради України, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4128>
7. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998. № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25 червня 2019 р. № 436/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436/2019>

Тема № 8. Система органів виконавчої влади України: конституційні засади, структура та особливості функціонування на деокупованих територіях

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про конституційні засади організації виконавчої влади в Україні, структуру органів виконавчої влади та особливості їхнього функціонування у процесі відновлення публічного управління на деокупованих територіях.

Навчальні питання:

1. Конституційні принципи організації та функціонування виконавчої влади в Україні: законність, відповідальність, відкритість, підконтрольність і підзвітність органів виконавчої влади.
2. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі виконавчої влади, його повноваження та роль у формуванні і реалізації державної політики щодо відновлення і реінтеграції деокупованих територій.
3. Центральні органи виконавчої влади у системі публічного адміністрування: міністерства, служби, агентства та інспекції як різновиди центральних органів виконавчої влади, їхні функції, компетенція та місце у реалізації державної політики.
4. Правові засади діяльності та основні завдання Міністерства соціальної політики України у сфері забезпечення соціального захисту населення, підтримки ВПО та відновлення соціальної інфраструктури на деокупованих територіях.
5. Акти органів виконавчої влади та їх значення для реалізації державної політики щодо відновлення, реінтеграції та соціально-економічного розвитку деокупованих територій.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити конституційні засади організації виконавчої влади в Україні, визначені Конституцією України. Слід звернути увагу на принципи законності, відповідальності, відкритості, підконтрольності та підзвітності органів виконавчої влади, які визначають основні вимоги до діяльності МДА. Особливе значення ці

принципи мають у період відновлення функціонування ОДВ на деокупованих територіях, де необхідно забезпечити ефективне та прозоре управління.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати правовий статус КМУ як вищого органу у системі виконавчої влади. Доцільно звернути увагу на його повноваження щодо забезпечення виконання Конституції та законів України, реалізації державної політики, координації діяльності ЦОВВ та прийняття управлінських рішень, спрямованих на відновлення інфраструктури, соціальної сфери та економіки на деокупованих територіях.

При висвітленні третього питання необхідно розглянути систему ЦОВВ, до яких належать міністерства, служби, агентства та інспекції. Міністерства забезпечують формування та реалізацію державної політики у відповідних сферах. Служби виконують переважно функції з реалізації державної політики та надання адміністративних послуг. Агентства здійснюють управління державним майном та реалізацію державних програм. Інспекції є центральними органами виконавчої влади контролюючо-наглядового характеру, діяльність яких пов'язана з перевіркою дотримання законодавства та здійсненням державного контролю у відповідних сферах. Прикладом такого органу є Державна інспекція архітектури та містобудування України, що реалізує державну політику у сфері державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати правові засади діяльності Міністерства соціальної політики України, визначити його основні функції та повноваження. Слід звернути увагу на роль цього органу у реалізації державної соціальної політики, забезпеченні соціального захисту населення, підтримці ВПО, виплаті соціальних допомог та відновленні системи соціального забезпечення на деокупованих територіях.

При відповіді на п'яте питання необхідно охарактеризувати акти органів виконавчої влади як правову форму реалізації управлінських повноважень. До таких актів належать постанови та розпорядження КМУ, а також нормативні та індивідуальні акти міністерств та інших ЦОВВ. Вони відіграють важливу роль у регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із відновленням діяльності органів публічної влади, реалізацією державних програм відновлення та забезпеченням стабільного функціонування державного управління на деокупованих територіях України.

Творче завдання

Підготувати есе на одну з наведених тем (за власним вибором):

Варіант 1. Аналіз повноважень органів виконавчої влади.

На основі вивчення управлінських рішень, актів КМУ, міністерств та інших ЦОВВ:

- а) визначити та класифікувати повноваження органів виконавчої влади (власні, делеговані, контрольні, координаційні, регуляторні);
- б) охарактеризувати кожен вид повноважень;
- в) оцінити їх роль у забезпеченні ефективного публічного адміністрування.

Варіант 2. Роль ЦОВВ та розмежування компетенцій у системі виконавчої влади

1. Визначити правовий статус і функціональне призначення ЦОВВ.
2. Проаналізувати взаємодію ЦОВВ із Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими структурами.
3. Описати механізми розмежування компетенцій між цими органами відповідно до чинного законодавства.

Вимоги до есе: обсяг: 2–3 сторінки (до 6000 знаків); обов'язкове посилання на нормативно-правові акти та офіційні документи; виклад повинен бути структурованим, логічним, з чіткими аргументами та прикладами.

Основна література

1. Покатаєв П. С., Латинін М. А., Степаненко С. В., Пасемко Г. П., Таран О. М. Основи публічного управління та адміністрування: навчальний посібник для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків: ТОВ «Оберіг». 2024. 240 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_1359_76599186.pdf
2. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Додаткова література

3. Філіппова В., Лопушинський І., Ключевський В. Реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні: нові законодавчі ініціативи. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2025. № 1(2 (93)). С. 378–386.
4. Пузирний В. Я. Ф. Особливості функціонування та правового регулювання діяльності органів державної виконавчої влади в умовах воєнного стану. *Нове українське право*. 2025. № 6. С. 96–101.

Нормативні акти

5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України 09.04.1999 № 586-XIV / Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=586-14>.
6. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII / Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.
7. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
8. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п#Text>
9. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п#Text>
10. Питання Державної інспекції архітектури та містобудування України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 року № 1340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-2020-%D0%BF#Text>
11. Про призначення заступників голів місцевих державних адміністрацій : Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 1997 року № 8-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-97#Text>
12. У справі про повноваження Президента України щодо реорганізації центральних органів виконавчої влади : Рішення Конституційного Суду України від 28 січня 2003 року № 2-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-03#Text>
13. У справі про управління державними корпоративними правами у нафтовій галузі: Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 7-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-05#Text>

Тема № 9. Роль і повноваження Кабінету Міністрів України у формуванні державної політики щодо відновлення деокупованих територій

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про правовий статус КМУ, порядок його формування, систему повноважень та роль у формуванні й реалізації державної політики щодо відновлення та розвитку деокупованих

територій.

Навчальні питання:

1. Правовий статус Кабінету Міністрів України: конституційні засади організації та діяльності уряду і положення Закону України «Про Кабінет Міністрів України».
2. Порядок формування Кабінету Міністрів України: роль Президента України, роль парламентської коаліції у Верховній Раді України, призначення Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України.
3. Компетенція Кабінету Міністрів України: нормотворчі, контрольні, координаційні та стратегічно-планові повноваження.
4. Регулювання актами Кабінету Міністрів України суспільних відносин, пов'язаних із відновленням функціонування органів державної влади та соціально-економічним розвитком деокупованих територій.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити правовий статус КМУ як вищого органу у системі органів виконавчої влади. Слід звернути увагу на конституційні положення, що визначають його місце у системі державної влади, а також на норми Закону України «Про Кабінет Міністрів України», які регламентують організацію роботи уряду, його повноваження та відповідальність.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати порядок формування КМУ. Доцільно звернути увагу на роль Президента України у внесенні кандидатури Прем'єр-міністра України до Верховної Ради України, значення парламентської коаліції у формуванні складу уряду та порядок призначення членів КМУ. Важливо підкреслити взаємодію ОДВ у процесі формування уряду.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати компетенцію КМУ. Слід розкрити зміст нормотворчих повноважень уряду, які реалізуються через прийняття постанов і розпоряджень, а також контрольних, координаційних і стратегічно-планових повноважень, спрямованих на забезпечення виконання законів та реалізацію державної політики у різних сферах суспільного життя.

Розкриваючи четверте питання, необхідно проаналізувати роль актів КМУ у регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із відновленням деокупованих територій. Доцільно звернути увагу на урядові рішення щодо відновлення інфраструктури, соціального забезпечення населення, підтримки ВПО, організації роботи ОДВ та реалізації державних програм відновлення територій, які постраждали внаслідок збройної агресії.

Індивідуальні завдання:

1. З'ясуйте роль КМУ у формуванні та реалізації державної політики щодо відновлення деокупованих територій України та визначте основні напрями урядової діяльності у цій сфері.
2. Дослідіть порядок формування КМУ та проаналізуйте участь Президента України і Верховної Ради України у процедурі призначення Прем'єр-міністра України та членів уряду.
3. Визначте та охарактеризуйте повноваження КМУ у сфері формування і реалізації державної політики щодо відновлення деокупованих територій України.
4. Проаналізуйте значення постанов і розпоряджень КМУ у регулюванні суспільних відносин та встановіть їх роль у забезпеченні функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях України.

Творче завдання (есе).

1. Тема есе: «Державна політика відновлення інфраструктури та підтримки громадян України: роль Міністерства розвитку громад та територій у реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України».

Завдання: на основі Програми діяльності КМУ підготуйте есе, у якому: 1) визначте основні напрями державної політики щодо відновлення житлового фонду та інфраструктури України; 2) проаналізуйте механізми компенсації громадянам за пошкоджене або знищене житло; 3) охарактеризуйте заходи дерегуляції у сфері будівництва та їх значення для розвитку економіки і відновлення територій; 4) з'ясуйте роль децентралізації та розвитку місцевого самоврядування у процесі відновлення територіальних громад; 5) визначте значення цифрових інструментів управління та інфраструктурних проєктів для інтеграції територіальних громад і забезпечення доступу громадян до публічних послуг.

2. «Роль Кабінету Міністрів України у формуванні політики відновлення деокупованих територій України».

У процесі виконання завдання необхідно:

1. Визначити основні напрями діяльності Уряду щодо відновлення деокупованих територій (житлова політика, відбудова інфраструктури, підтримка ВПО, розвиток місцевого самоврядування, державна політика щодо тимчасово окупованих територій).

2. Проаналізувати механізми державного управління, які застосовує Уряд для реалізації цієї політики (державні програми, стратегії, законопроекти, постанови КМУ, цифрові інструменти управління).

3. Охарактеризувати роль ЦОВВ у реалізації урядової політики відновлення територій.

4. Визначити фактори, що впливають на ефективність державної політики відновлення деокупованих територій (економічні, безпекові, соціальні, інституційні).

5. Запропонувати власні висновки щодо перспектив розвитку державної політики відновлення територій та інтеграції їх у систему публічного управління України.

Обсяг роботи: 2–3 сторінки.

Форма виконання: аналітичне есе.

Основна література

1. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf

2. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Нормативно-правові акти та програмні документи

3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

4. Регламент Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2009 року № 712. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/712-2009-п#Text>

5. Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 грудня 2022 року № 1364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-п#Text>

6. Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «Відновлення»: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-п#Text>

7. Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2023 року № 600. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-п#Text>

8. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 року № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-п#Text>

9. Про затвердження критеріїв визначення переліку посад працівників органів місцевого самоврядування, які виконують функції з обслуговування: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 листопада 2025 року № 1450. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennia-kryteriiv-vyznachennia-pereliku-posad-pratsivnykiv-orhaniv-mistsevoho-s1450131125>

10. Про розподіл у 2025 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проєктів в рамках Програми відновлення України III: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 року № 614-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2025-п#Text>

11. Програма діяльності Кабінету Міністрів України на 2025 рік [Електронний ресурс]. – Київ : Кабінет Міністрів України, 2025. – (PDF 106 с.). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/programa-diialnosti-kabinetu-ministriv-ukrayini.pdf>

12. План пріоритетних дій Уряду на 2025 рік : затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2025 р. № 1003-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2025-%D1%80#Text>

Тема № 10. Центральні органи виконавчої влади: правовий статус, повноваження та механізми реалізації державної політики

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про правовий статус центральних органів виконавчої влади, їхні повноваження та організаційно-правові механізми реалізації державної політики, зокрема у процесі відновлення та розвитку деокупованих територій.

Навчальні питання:

1. Види центральних органів виконавчої влади та їх функціональне призначення у системі державного управління: міністерства, державні служби, державні агентства та інспекції.

2. Компетенція центральних органів виконавчої влади та правові засади здійснення їх повноважень відповідно до положень про відповідні органи.

3. Внутрішньоорганізаційні процедури діяльності центральних органів виконавчої влади та їх роль у забезпеченні реалізації державної політики.

4. Форми контролю за діяльністю центральних органів виконавчої влади та юридична відповідальність посадових осіб.

5. Організаційно-правові механізми реалізації державної політики центральними органами виконавчої влади у процесі відновлення та розвитку деокупованих територій.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно охарактеризувати види ЦОВВ та їхнє функціональне призначення у системі державного управління. Слід звернути увагу на те, що міністерства забезпечують формування державної політики у відповідних сферах суспільного життя, державні служби виконують функції контролю та нагляду, державні агентства здійснюють реалізацію державних програм та управління державними ресурсами, а інспекції забезпечують проведення перевірок і контроль за дотриманням вимог законодавства у визначених сферах діяльності.

Розкриваючи друге питання, необхідно проаналізувати компетенцію ЦОВВ та визначити їхні повноваження відповідно до затверджених положень. Доцільно звернути увагу на те, що правовий статус кожного органу визначається актами КМУ, які встановлюють його завдання, функції, права та організацію діяльності.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати внутрішньоорганізаційні процедури діяльності ЦОВВ. До таких процедур належать прийняття наказів, затвердження інструкцій, регламентів, методичних рекомендацій та інших внутрішніх актів, що забезпечують організацію роботи апарату органу, розподіл повноважень між структурними підрозділами та реалізацію управлінських рішень.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити форми контролю за діяльністю ЦОВВ. Слід звернути увагу на парламентський контроль, урядовий контроль, внутрішній аудит та інші механізми перевірки ефективності діяльності органів виконавчої влади. Важливо також охарактеризувати види юридичної відповідальності посадових осіб, зокрема дисциплінарну відповідальність за порушення службових обов'язків.

При відповіді на п'яте питання необхідно проаналізувати механізми реалізації державної політики центральними органами виконавчої влади. Доцільно розглянути стратегічне планування, розроблення та реалізацію державних програм, управління бюджетними ресурсами, координацію діяльності з ОМС та взаємодію з територіальними органами виконавчої влади, що має особливе значення у процесі відновлення та розвитку деокупованих територій України.

Індивідуальні завдання

Форма подання: короткий письмовий звіт (2–3 сторінки) або мультимедійна презентація з висновками та прикладами.

1. Підготуйте письмове обґрунтування ролі виконавчої влади в системі органів публічної влади України. Визначте її місце серед інших гілок влади та проілюструйте функціональну взаємодію з Президентом, Верховною Радою та ОМС.

2. Проведіть порівняльний аналіз повноважень КМУ та міністерств. Створіть таблицю або інфографіку, у якій узагальнено відмінності між: 1) нормотворчими повноваженнями, 2) контрольними функціями, 3) роллю у формуванні політики, 4) відповідальністю за реалізацію програм.

3. Проаналізуйте проблеми координації між органами виконавчої влади. Визначте типові труднощі в узгодженні рішень між КМУ, міністерствами, службами, агентствами. Запропонуйте механізми їх вирішення (на прикладах або кейсах з практики).

Основна література

1. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0

[%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf](#)

2. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

Додаткова література

3. Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації : матеріали XX науково-практичного семінару (Київ, 26 червня 2025 року) / редкол. І. Д. Пастух (голова), О. Г. Стрельченко, О. К. Волох. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2025. 245 с.

4. Марущак О. А. Адміністративно-правовий статус міністерств в системі центральних органів виконавчої влади. *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 3. С. 28–33.

5. Розробка дорожньої карти реформи державного управління: ключові переваги / Сайт «Реформа державного управління». URL: <https://par.in.ua/information/publications/408-rozrobka-dorozhnoi-karty-reformy-derzhavnoho-upravlinnia-kliuchovi-priorytety>

Нормативно-правові акти та судові акти

6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України від 28 квітня 2009 року № 8-рп/2009.

8. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

9. Деякі питання впровадження процесного підходу в центральних органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 року № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/50-2025-п#Text>

10. Про внесення змін до переліку центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 червня 2025 року № 660. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2025-п#Text>

11. Про внесення змін до порядку утворення, реорганізації або ліквідації центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 липня 2025 року № 920. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/920-2025-п#Text>

12. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 року № 1509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1509-2025-п#Text>

13. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2025 року № 1039. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2025-п#Text>

14. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 грудня 2025 року у справі № 580/3888/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

Тема № 11. Організація та правове регулювання місцевого самоврядування з урахуванням специфіки деокупованих територій

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення

про правові засади організації місцевого самоврядування в Україні, систему його органів та особливості функціонування органів місцевого самоврядування в умовах відновлення публічної влади на деокупованих територіях.

Навчальні питання:

1. Поняття місцевого самоврядування та його конституційні засади, місце місцевого самоврядування у системі публічної влади України.
2. Система та суб'єкти місцевого самоврядування в Україні, правовий статус територіальних громад, місцевих рад та їх виконавчих органів.
3. Організація діяльності місцевих рад, сесійна форма роботи, порядок підготовки та ухвалення рішень, значення регламенту місцевої ради.
4. Повноваження органів місцевого самоврядування, власні та делеговані повноваження, а також взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади; роль старостинського округу та старости у системі місцевого врядування.
5. Правовий статус сільського, селищного та міського голови відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».
6. Особливості організації та функціонування місцевого самоврядування на деокупованих територіях у період відновлення публічної влади.
7. Європейські стандарти місцевого самоврядування, рекомендації Ради Європи та порівняльна характеристика моделей місцевого врядування у країнах ЄС.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити поняття місцевого самоврядування та визначити його місце у системі публічної влади. Слід звернути увагу на конституційні засади місцевого самоврядування, принципи його організації та значення для забезпечення участі населення у вирішенні питань місцевого значення.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати систему суб'єктів місцевого самоврядування в Україні. Доцільно звернути увагу на правовий статус територіальних громад, місцевих рад та їх виконавчих органів, визначити їх роль у здійсненні місцевого управління та забезпеченні життєдіяльності територіальних громад.

При висвітленні третього питання необхідно розглянути організацію діяльності місцевих рад. Слід звернути увагу на сесійну форму роботи рад, порядок підготовки і проведення сесій, процедуру ухвалення рішень та значення регламенту як внутрішнього нормативного акта, що визначає порядок діяльності представницького ОМС.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати повноваження ОМС. Слід визначити власні та делеговані повноваження, а також проаналізувати взаємодію ОМС з органами виконавчої влади. Особливу увагу доцільно приділити ролі старости та старостинських округів у забезпеченні представництва інтересів жителів населених пунктів у територіальній громаді.

При відповіді на п'яте питання необхідно проаналізувати правовий статус сільського, селищного та міського голови. Доцільно розглянути порядок обрання голови територіальної громади, його повноваження, функції у системі місцевого самоврядування та роль у забезпеченні діяльності ради та її виконавчих органів.

Розкриваючи шосте питання, необхідно охарактеризувати особливості функціонування місцевого самоврядування на деокупованих територіях. Слід звернути увагу на відновлення діяльності ОМС, взаємодію з військовими адміністраціями, відновлення інфраструктури та забезпечення надання публічних послуг населенню.

При висвітленні сьомого питання необхідно розглянути європейські стандарти

місцевого самоврядування, закріплені у Європейській хартії місцевого самоврядування, а також рекомендації Ради Європи щодо розвитку місцевої демократії. Доцільно провести порівняльний аналіз моделей місцевого врядування у країнах ЄС та визначити їхнє значення для розвитку системи місцевого самоврядування в Україні.

Методичні вказівки до виконання кейсів:

1. Уважно проаналізуйте умови кейсу, звертаючи увагу на юридичні колізії.
2. Використовуйте Конституцію України, Закон «Про місцеве самоврядування», Закон «Про правовий режим воєнного стану» та інші релевантні акти.
3. Аргументуйте свої позиції з посиланням на конкретні норми права.
4. Уникайте лише теоретичних відповідей – орієнтуйтеся на пошук практичних рішень.
5. Формат відповіді: письмовий аналіз (1–2 сторінки на кейс) або усний виступ на занятті.

Кейс 1. Рішення ради під час воєнного стану

Сільська рада на деокупованій території прийняла рішення про використання коштів місцевого бюджету на відновлення інфраструктури без погодження з обласною військовою адміністрацією. Обласна ВА вважає це рішення незаконним і зупиняє його дію.

Завдання:

- 1) *оцініть правомірність дій сільської ради та військової адміністрації;*
- 2) *визначте, які норми законодавства регулюють відносини між ОМС та ВЦА під час воєнного стану;*
- 3) *запропонуйте алгоритм узгодження рішень місцевих рад в умовах особливого правового режиму.*

Кейс 2. Повноваження старости в умовах відновлення громади

У щойно деокупованому селі обраний староста активно залучає волонтерів, координує розподіл гуманітарної допомоги, але діє без погодження з виконкомом ради. Частина депутатів вважає його дії перевищенням повноважень.

Завдання:

- 1) *визначте правовий статус старости за чинним законодавством;*
- 2) *проаналізуйте, чи є підстави вважати дії старости порушенням;*
- 3) *запропонуйте правовий механізм врегулювання конфлікту та забезпечення ефективної взаємодії між старостою і радою.*

Кейс 3. Поновлення роботи ОМС після деокупації

Після звільнення території ОМС не можуть оперативно відновити свою роботу через кадрові втрати, знищену документацію та небезпеку для життя. Місцеве населення вимагає термінових рішень.

Завдання:

- 1) *визначте, які кроки має здійснити рада для поновлення діяльності відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».*
- 2) *яку допомогу та координацію може забезпечити місцева державна адміністрація?*
- 3) *запропонуйте тимчасові механізми врядування у кризовий період.*

Основна література

1. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

2. НОВАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» ВІД 2 ТРАВНЯ 2023 РОКУ: КОМЕНТАРІ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ. Посібник. 2024. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/UPRAVLINJA%20PERSONALOM/Posibnyk%20sluzhba%20v%20oms.pdf>

Додаткова література

3. Безверхнюк Т., Ємельянов В., Хаджирадева С. Інституційна спроможність територіальних громад до проектної діяльності у сфері гуманітарного реагування. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2025. № 27. 230-255.

4. Бойко С. Ю., Маринів А. В. Особливості здійснення місцевого самоврядування на деокупованих територіях: перспективи правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 85. Ч. 1. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.1.23>

5. Красилюк В.Ф. Інституційна спроможність деокупованих територіальних громад в умовах постконфліктної трансформації. *Політичне життя*. 2025. (Лип 2025). С. 42-49. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.2.5>.

6. Омелько І. І. Конституційно-правове регулювання форм діяльності депутатів місцевих рад в Україні : монографія; наук. ред. С. Г. Серьогіна. Харків : Право, 2022. 223 с.

7. ПУТІВНИК ДЛЯ ОСВІТЯН: щодо відновлення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти на деокупованих територіях / В. С. Сергієнко. Київ : ДУ «УІРО», 2025. 35 с. <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/putivnyk-dlya-osvityan.pdf>

Нормативно-правові акти

8. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

9. Рішення КСУ від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>

10. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

11. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2493-14>

12. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=93-15>

13. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

14. Про міжнародне територіальне співробітництво України : Закон України від 24.04.2024 № 3668-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text>

15. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України : постанова КМУ від 30.06.2015 № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-п#Text>

16. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки : розпорядження КМУ від 21.07.2021 № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-р#Text>

17. План заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки : розпорядження КМУ від 21.07.2021 № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-р#n199>

18. Про схвалення Концепції національної системи стратегічного планування : розпорядження КМУ від 13.08.2025 № 853-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2025-p#Text>

19. Порядок погодження проєктів угод про міжнародне територіальне співробітництво : наказ Мінрегіону від 29.01.2025 № 120 (зареєстр. у Мін'юсті 17.02.2025 № 236/43642). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0236-25#Text>

Тема № 12. Місцеві державні адміністрації: правовий статус, структура та повноваження

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про правовий статус місцевих державних адміністрацій, їхнє місце у системі органів виконавчої влади, структуру та повноваження, а також особливості діяльності в умовах воєнного стану та на деокупованих територіях.

Навчальні питання:

1. Конституційні засади функціонування місцевих державних адміністрацій та їхнє місце у системі органів виконавчої влади України.

2. Обласні та районні державні адміністрації: структура апарату, основні управління та організація діяльності.

3. Особливості діяльності місцевих державних адміністрацій на деокупованих територіях у період відновлення публічного управління.

4. Повноваження військових адміністрацій у системі публічного управління, їх виконавчі, координаційні та адміністративно-наглядові функції.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити конституційні засади функціонування МДА та визначити їхнє місце в системі органів виконавчої влади. Слід звернути увагу на положення Конституції України та законодавства, що регулює діяльність МДА, а також на їх роль у реалізації державної політики на регіональному та районному рівнях.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати структуру обласних та районних державних адміністрацій. Доцільно розглянути склад апарату адміністрації, функції управлінь і відділів, а також організацію роботи цих органів у процесі реалізації державної політики у відповідних сферах управління.

При висвітленні третього питання необхідно звернути увагу на особливості діяльності МДА на деокупованих територіях. Слід охарактеризувати процес відновлення функціонування ОДВ, забезпечення взаємодії з ОМС, організацію надання публічних послуг населенню та реалізацію державних програм відновлення інфраструктури.

Розкриваючи четверте питання, необхідно проаналізувати повноваження військових адміністрацій, які утворюються в умовах воєнного стану для забезпечення оборони держави, громадської безпеки та належного функціонування органів публічної влади. Доцільно охарактеризувати їх виконавчі, координаційні та адміністративно-наглядові функції, а також їх взаємодію з ОМС та іншими суб'єктами публічного управління.

Методичні вказівки до виконання кейсів

1. Уважно проаналізуйте фактичні обставини кожної ситуації.
2. Визначте правові норми, що регулюють діяльність місцевого самоврядування,

ВЦА та органів виконавчої влади в умовах деокупації.

3. Посилайтесь на Конституцію України, Закони України «Про місцеве самоврядування», «Про військово-цивільні адміністрації», Податковий кодекс, а також практику КСУ та судів загальної юрисдикції.

4. Формулюйте аналітичні висновки у формі коротких правових позицій, презентацій, письмових довідок (1–3 сторінки).

5. За бажанням, підготуйте модельний проєкт рішення органу влади (на прикладі акта ВЦА).

Кейс 1. Повноваження ВЦА у сфері місцевого оподаткування

Селище Надія було деокуповане у червні 2024 року. Місцеве самоврядування не функціонує через відсутність кворуму депутатів, зруйновану будівлю ради та неможливість проведення виборів. У серпні 2024 року створено військово-цивільну адміністрацію (ВЦА).

У березні 2025 року керівник ВЦА ініціює прийняття рішення про встановлення ставок місцевих податків і зборів на 2026 рік. Підприємці громади виступають проти, вважаючи дії ВЦА незаконними.

Завдання:

1) оцініть правовий статус ВЦА та її компетенцію щодо встановлення місцевих податків;

2) проаналізуйте відповідні статті Податкового кодексу України щодо строків, наслідків неприйняття ставок, делегованих повноважень;

3) підготуйте юридичний висновок щодо законності проєкту рішення ВЦА;

4) оцініть ризики неприйняття рішення (втрати бюджету, соціальні наслідки, інституційна слабкість);

5) запропонуйте змістовну структуру рішення ВЦА;

6) сформулюйте аргументи для діалогу з підприємцями;

7) напишіть коротку модельну позицію суду у разі оскарження рішення підприємцями.

Кейс 2. Конфлікт між старостою та радою в деокупованій громаді

У селі, що нещодавно звільнено, староста координує гуманітарну допомогу та самостійно ухвалює низку рішень без погодження з виконавчим комітетом сільської ради. Депутати вважають такі дії перевищенням повноважень.

Завдання:

1) проаналізуйте правовий статус старости відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування»;

2) визначте межі дискреційних повноважень старости у кризових ситуаціях;

3) оцініть, чи були дії старости правомірними;

4) запропонуйте правовий механізм врегулювання конфлікту між старостою та радою;

5) розробіть проєкт рішення ради або службову інструкцію щодо дій старости під час надзвичайних ситуацій.

Кейс 3. Відновлення діяльності місцевої ради після деокупації

Після звільнення території рада деокупованої громади не може відновити роботу через відсутність частини депутатів, кадровий дефіцит та відсутність безпечних умов. Населення потребує термінових рішень, але обрану владу де-факто паралізовано.

Завдання:

1) визначте правові кроки, які має вжити громада для поновлення діяльності ради;

2) оцініть правовий механізм делегування повноважень на перехідний період;

3) підготуйте антикризовий план відновлення місцевого самоврядування

(варіанти: створення ВЦА, взаємодія з ОВА, тимчасові виконавчі органи);

4) запропонуйте комунікаційну стратегію для місцевих жителів у перехідному періоді;

5) розробіть юридичну позицію щодо законності можливих тимчасових рішень, прийнятих неуповноваженим органом (з урахуванням правової невизначеності).

Основна література

1. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf

2. Організація діяльності місцевих органів публічної влади в Україні : навчальний посібник / Т. Я. Назар, Я. П. Павлович Сенета, Н. Я. Лепіш. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 264 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/8375/1/NAZAR_Organiz-diyaln_MAKET.pdf

Додаткова література

3. Боліла С. Ю. Трансформація лідерства в репутаційному менеджменті для відновлення деокупованих територій. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. № 25. С. 68–77.

4. Методичні рекомендації щодо реалізації військовими адміністраціями населених пунктів та їх посадовими особами окремих повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Публікацію створено на замовлення Міністерства розвитку громад та територій України за підтримки Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні». 38 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/830/Methodychni_rekomendatsii_Viyskovi_administratsii_realizatsiia-povnovazhen-2772-7349-2998.1.pdf

5. Немирівська О. Я. Територіальне управління та місцеве самоврядування. Методичні рекомендації для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти «Магістр» за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування». Київ. УкрСІЧ. 2019. 26 с.

6. Розробка дорожньої карти реформи державного управління: ключові переваги / Сайт «Реформа державного управління». URL: <https://par.in.ua/information/publications/408-rozrobka-dorozhnoi-karty-reformy-derzhavnoho-upravlinnia-kliuchovi-priorytety>

7. Тертишник В.М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 3-тє, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2024. 486 с.

Нормативно-правові акти

8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Про місцеві державні адміністрації : Закон України 09.04.1999 № 586-XIV / Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=586-14>.

10. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>

11. План пріоритетних дій Уряду на 2025 рік : затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2025 р. № 1003-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2025-%D1%80#Text>

Тема № 13. Законність і верховенство права у діяльності публічної адміністрації на деокупованих територіях

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про принцип верховенства права та законності у діяльності органів публічної адміністрації, а також про механізми забезпечення законності рішень органів публічної влади у процесі відновлення публічного управління на деокупованих територіях.

Навчальні питання:

1. Поняття та зміст принципу верховенства права і його співвідношення з принципом законності у діяльності органів публічної влади.
2. Рівність усіх суб'єктів перед законом як фундаментальна засада публічної служби та адміністративної діяльності.
3. Забезпечення законності актів обласних рад у системі публічного управління.
4. Забезпечення законності актів сільських, селищних, міських, районних у місті рад, їх виконавчих органів та районних рад.
5. Повноваження місцевих державних адміністрацій щодо забезпечення законності актів органів місцевого самоврядування.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити зміст принципу верховенства права як одного з основоположних принципів демократичної правової держави. Слід звернути увагу на його значення для функціонування системи публічної влади та визначити співвідношення між принципами верховенства права і законності. Важливо підкреслити, що верховенство права передбачає пріоритет прав і свобод людини, обов'язковість дотримання Конституції та законів, а також підпорядкування діяльності органів публічної влади вимогам права.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати принцип рівності всіх суб'єктів перед законом. Доцільно звернути увагу на його значення для забезпечення справедливості у діяльності органів публічної адміністрації, недопущення дискримінації та забезпечення рівного доступу громадян до публічних послуг.

При висвітленні третього та четвертого питань необхідно проаналізувати механізми забезпечення законності актів ОМС різних рівнів. Слід звернути увагу на процедури перевірки законності рішень місцевих рад та їх виконавчих органів, а також на можливість судового оскарження таких актів у разі їх невідповідності законодавству.

Розкриваючи п'яте питання, необхідно охарактеризувати повноваження місцевих державних адміністрацій щодо контролю за додержанням законності актів ОМС. Доцільно звернути увагу на порядок зупинення актів ОМС з мотивів їх невідповідності Конституції або законам України та на механізми звернення до суду для вирішення відповідних спорів. Особливого значення ці механізми набувають у процесі відновлення діяльності органів публічної влади на деокупованих територіях України.

Методичні вказівки до виконання кейсів

1. Уважно проаналізуйте фактичні обставини кожного кейсу, звертаючи увагу на співвідношення норм Конституції, спеціальних законів та режимів воєнного стану.
2. Обов'язково застосовуйте норми: Конституції України, законів України «Про всеукраїнський референдум», «Про правовий режим воєнного стану», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування», Кодексу адміністративного судочинства та практику Верховного Суду й КСУ.

3. У відповідях формуйте юридично обґрунтовані висновки, використовуючи посилання на норми права.
4. Рекомендований формат: письмовий аналіз 1–3 сторінки або презентація 6–10 слайдів.
5. На основі кейсів ви маєте продемонструвати навички застосування норм права у складних умовах перехідного періоду на деокупованих територіях.

Кейс 1. Законність проведення всеукраїнського референдуму та виборів на деокупованих територіях

У жовтні 2025 року Верховна Рада України оголошує про можливість проведення всеукраїнського референдуму щодо змін до Конституції. Міністерство юстиції повідомляє, що на деокупованих територіях умови для голосування залишаються небезпечними: 1) частина громад не має відновлених списків виборців, 2) інфраструктура пошкоджена, 3) триває гуманітарне розмінування, 4) доступ спостерігачів і ЗМІ обмежений.

Попри це, низка політичних сил закликає забезпечити голосування «для реалізації єдиного конституційного права».

Паралельно деякі громади вимагають проведення місцевих виборів, мотивуючи це «неможливістю керування територією тимчасовими органами».

Завдання:

- 1) проаналізуйте, чи допускає Конституція та Закон «Про всеукраїнський референдум» проведення референдуму в умовах воєнного стану та деокупації;
- 2) оцініть юридичні ризики проведення голосування без рівних умов для всіх виборців;
- 3) складіть правовий висновок: чи може держава обмежити участь окремих територій у голосуванні?
- 4) проаналізуйте міжнародну практику (держав, що проводили вибори в післяконфліктний період);
- 5) підготуйте модельне рішення КСУ у разі подання щодо неконституційності референдуму в таких умовах.

Кейс 2. Забезпечення місцевими державними адміністраціями законності актів ОМС

Після деокупації міста Либідь у 2024–2025 рр. рада громади ухвалює низку рішень: 1) рішення про відновлення комунального майна без проведення експертної оцінки, 2) рішення про виділення земельних ділянок ветеранам без затвердженого генерального плану, 3) рішення про встановлення місцевих тарифів без економічних розрахунків.

Обласна державна адміністрація (ОДА) вважає, що ці рішення порушують принципи законності, але рада наполягає, що «потрібно діяти оперативно».

ОДА розглядає можливість зупинення рішень і звернення до суду.

Завдання:

- 1) визначте правові інструменти ОДА для контролю законності актів місцевого самоврядування;
- 2) проаналізуйте, чи є підстави для зупинення рішень ради та подання позову до суду;
- 3) розробіть алгоритм взаємодії ОДА та ради в умовах післявоєнного відновлення;
- 4) оцініть відповідальність посадових осіб ради у разі виявлення порушень;
- 5) підготуйте правовий висновок: які з наведених рішень можуть бути визнані незаконними судом і чому.

Кейс 3. Діяльність адміністративних судів на деокупованих територіях

У 2025 році на деокупованій території відновлює діяльність окружний

адміністративний суд. Основні проблеми: 1) суддівський корпус неповний (частина суддів не підтвердила добросовісність, частина евакуйована), 2) приміщення суду зруйноване, справи ведуться в тимчасовому модулі, 3) виникають численні позови щодо рішень військових адміністрацій, дій сил оборони, відшкодування шкоди, пропуску строків звернення через окупацію, 4) частина доказів у справах втрачена через знищення документів органів влади.

Органи місцевої влади та громадяни скаржаться на затягування розгляду справ.

Завдання:

- 1) проаналізуйте, які норми КАС України дозволяють поновлювати строки звернення до суду у зв'язку з форс-мажором або окупацією;
- 2) визначте, як суд може оцінювати докази в разі їх часткової втрати;
- 3) сформулюйте пропозиції щодо організації роботи суду в перехідний період (логістика, кадрове забезпечення, доступ до правосуддя);
- 4) оцініть межі судового контролю за рішеннями військових адміністрацій під час воєнного стану;
- 5) підготуйте модельний фрагмент судового рішення у справі про оскарження рішення ВЦА, у якій позивач пропустив строк через окупацію.

Основна література

1. Організація адміністративної діяльності публічної влади : підруч. для здобувачів вищ. освіти / [В. В. Богуцький, Л. П. Коваленко, І. М. Компанієць та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Настюка ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 568 с.
2. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці : навч. посіб. для студентів магістратури вищої освіти другого (магістер.) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спец. 081 «Право» / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Г. В. Берченко та ін.] ; за заг. ред. проф. Т. М. Слінько, доц. Л. І. Летнянчина ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2023. 368 с.
3. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

Додаткова література

4. Коломієць Ю. Взаємодія Національної поліції та Національної гвардії України під час воєнного стану: особливості виконання завдань на деокупованих територіях. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 103-108. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/108>
5. Рябець К. Законність та верховенство права як принципи публічного управління. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. №1 (13). С. 70-85. URL: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-70-85](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-70-85)
6. Філатов В. В. Адміністративно-правове забезпечення інституційних реформ на постконфліктному етапі розвитку України. *Адміністративне та митне право*. 2025. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-2.7>
7. Чолак В. Д. Проблематика та шляхи визначення терміну «деокуповані території» в правовому полі України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Юридичні науки*. 2025. Т. 36 (75). № 1. С. 127–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.1/21>

Нормативно-правові акти та судова практика

8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

10. Виборчий кодекс України: Відомості Верховної Ради України, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4128>

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення законності та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування: Закон України від 05.11.2025 № 4677-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4677-20#n33>

12. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 26 січня 2021 року № 1135-IX . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>

13. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року // ВВР України. 1997.№ 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

14. Про місцеві державні адміністрації : Закон України 09.04.1999 № 586-XIV / Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=586-14>.

15. Постанова Верховного Суду від 22 жовтня 2018 року у справі № 235/2357/17 – <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77310529>.

16. Постанова ОП КГС ВС від 3 жовтня 2025 року у справі № 908/1162/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130792991>.

Тема 14. Нагляд, контроль та превентивні механізми забезпечення законності на деокупованих територіях

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти знань про систему державного нагляду і контролю у сфері публічного адміністрування, а також про превентивні механізми забезпечення законності у діяльності органів публічної влади в умовах відновлення управління на деокупованих територіях України.

Навчальні питання:

1. Поняття, форми та види державного нагляду і контролю у сфері публічної адміністрації.
2. Перевірка відповідності рішень, дій і бездіяльності органів публічної влади вимогам Конституції України та законодавства.
3. Превентивні механізми забезпечення законності у діяльності органів публічної адміністрації на деокупованих територіях: моніторинг, експертні оцінки, внутрішній аудит, інституційні механізми запобігання правопорушенням.
4. Антикорупційні механізми як складова забезпечення законності у діяльності органів публічної влади.

Методичні вказівки.

При розгляді першого питання необхідно з'ясувати сутність державного нагляду і контролю у системі публічного адміністрування. Доцільно звернути увагу на відмінності між наглядом і контролем, їх функції та значення для забезпечення законності у діяльності органів публічної влади. Слід також охарактеризувати основні види контролю: парламентський, урядовий, фінансовий, адміністративний та судовий.

Висвітлюючи друге питання, необхідно розкрити механізми перевірки законності рішень, дій та бездіяльності органів публічної влади. Доцільно звернути увагу на можливість адміністративного та судового оскарження актів органів публічного адміністрування, а також

на роль органів державного фінансового контролю, правоохоронних органів та інших інституцій у виявленні порушень законодавства.

Розглядаючи третє питання, необхідно охарактеризувати превентивні механізми забезпечення законності у діяльності органів публічної адміністрації. Особливу увагу слід приділити інструментам попередження правопорушень, зокрема моніторингу управлінських рішень, проведенню експертних оцінок, функціонуванню системи внутрішнього аудиту та механізмам управління ризиками. В умовах відновлення публічної влади на деокупованих територіях такі механізми мають важливе значення для забезпечення ефективності діяльності органів влади.

При висвітленні четвертого питання необхідно охарактеризувати систему антикорупційних механізмів, що діють у сфері публічного управління. Доцільно звернути увагу на роль НАЗК, спеціальних антикорупційних органів, електронного декларування, антикорупційних програм та інших інструментів запобігання корупційним правопорушенням у діяльності органів публічної влади, особливо в процесі відновлення та розвитку деокупованих територій України.

Творче завдання (есе). Тема есе: «Суб'єкти запобігання і протидії корупції в Україні та їх роль у забезпеченні законності публічного управління».

У процесі виконання есе необхідно: визначити систему суб'єктів запобігання і протидії корупції в Україні відповідно до законодавства; охарактеризувати повноваження основних антикорупційних інституцій, зокрема НАЗК, Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Вищого антикорупційного суду та інших правоохоронних органів; проаналізувати механізми запобігання корупції у діяльності органів публічної влади, зокрема антикорупційні програми, фінансовий контроль, врегулювання конфлікту інтересів та електронне декларування; визначити фактори, що впливають на ефективність функціонування антикорупційної системи; сформулювати власні висновки щодо значення діяльності суб'єктів запобігання і протидії корупції для забезпечення законності та прозорості публічного управління, зокрема в умовах відновлення публічної влади на деокупованих територіях України.

Обсяг: 2–3 сторінки.

Форма виконання: аналітичне есе з використанням нормативно-правових актів та наукових джерел.

Кейс

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), діючи відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», провело планову перевірку організації роботи щодо запобігання та виявлення корупції у діяльності Чернівецької міської ради та її виконавчих органів.

Під час здійснення контрольного заходу НАЗК встановило, що в структурі Чернівецької міської ради відсутній уповноважений підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції, створення якого передбачено законодавством. Це призвело до неналежного здійснення заходів щодо запобігання конфлікту інтересів. Зокрема, було встановлено шість випадків наявності конфлікту інтересів у керівників закладів освіти, які перебували у сфері управління міської ради. За результатами перевірки НАЗК внесло приписи начальнику Управління освіти щодо проведення службових розслідувань та усунення виявлених порушень.

Також НАЗК встановило, що окремі положення Плану доброчесності Чернівецької міської ради на 2025–2026 роки не виконані, зокрема, не створено уповноважений підрозділ та

не забезпечено підключення підпорядкованих юридичних осіб до Єдиного порталу повідомлень викривачів.

У ході перевірки було встановлено факти можливого задоволення приватних інтересів посадових осіб Департаменту урбаністики та архітектури при визначенні розміру пайової участі забудовників, що призвело до ненадходження понад 100 млн грн до місцевого бюджету. У зв'язку з цим НАЗК направило матеріали до прокуратури для вжиття заходів представницького характеру. Крім того, встановлено факти неефективного використання бюджетних коштів під час закупівель товарів виконавчим органом міської ради за завищеними цінами. За результатами перевірки НАЗК направило обґрунтований висновок до прокуратури щодо можливого вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 191 Кримінального кодексу України. За результатами контрольного заходу НАЗК внесло міському голові припис про усунення порушень вимог антикорупційного законодавства.

Завдання до кейсу

1. *Визначте вид держ. контролю, здійсненого НАЗК у наведеній ситуації (внутрішній чи зовнішній, відомчий чи надвідомчий) та обґрунтуйте відповідь із посиланням на законодавство.*

2. *Визначте форму держ. контролю, застосовану НАЗК (перевірка, ревізія, моніторинг, інспектування тощо) та поясніть її правову природу.*

3. *Поясніть, чи є діяльність НАЗК у цій ситуації проявом держ. нагляду, держ. контролю або їх поєднання, а також розкрийте відмінності між держ. наглядом і держ. контролем.*

4. *Визначте, які акти реагування має право застосовувати НАЗК за результатами контрольного заходу (припис, висновок, направлення матеріалів до правоохоронних органів) та охарактеризуйте їх правову природу.*

5. *Обґрунтуйте, чи має право НАЗК втручатися у діяльність ОМС відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».*

6. *Визначте юридичні наслідки внесення НАЗК припису міському голові та поясніть, чи є такий припис обов'язковим до виконання.*

7. *Назвіть інші органи публічної адміністрації, які можуть здійснювати держ. контроль або нагляд за діяльністю ОМС у цій сфері.*

8. *Визначте, до якого виду адміністративної процедури належить проведення НАЗК перевірки (контрольної, наглядової чи юрисдикційної) та обґрунтуйте відповідь.*

9. *Поясніть, чи є направлення матеріалів НАЗК до прокуратури формою міжвідомчого контролю або взаємодії органів публічної адміністрації.*

10. *Визначте принципи адміністративної процедури, реалізовані НАЗК під час проведення перевірки (законності, обґрунтованості, офіційності, об'єктивності тощо).*

Основна література

1. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ри вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

2. Лекційні матеріали до тренінгового навчального курсу для працівників державних органів та посадових осіб місцевого самоврядування «ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ». URL: <https://www.spfu.gov.ua/userfiles/files/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D1%83%D1%88>

[0%D1%81%D1%83%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8.pdf](#)

3. Організація адміністративної діяльності публічної влади : підруч. для здобувачів вищ. освіти / [В. В. Богуцький, Л. П. Коваленко, І. М. Компанієць та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Настюка ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 568 с.

4. Хавронюк М. Дисциплінарна відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення : монографія. Київ : Дакор, 2025. 320 с.

Додаткова література

5. Посібник з вирішення дилем на робочому місці у державному секторі. Звіт CIDS № 1/2025. Осло, Норвегія : Центр з питань доброчесності в оборонному секторі, 2025. 15 с.

6. Рябець К. Законність та верховенство права як принципи публічного управління. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. №1 (13). С. 70-85. URL: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-70-85](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-70-85)

7. Шийович С. Я. Забезпечення якості публічних послуг. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*. 2023. №. 3. С. 124-131. URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/634>

Нормативно-правові акти

8. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8.11.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_029

10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

11. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 47-48. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text

12. Директива 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі від content/BG/TXT/?qid=1574190326975&uri=CELEX:32014L0042 3.05.2014 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal>

13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення : постанова Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 року № 8073-Х.

15. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

16. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013, № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

17. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. ст.2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

18. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. Відомості

- Верховної Ради. 2015. № 2-3. ст.12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
19. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 6. ст.55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>
 20. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. ст.2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
 21. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. ст.303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
 22. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
 23. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року. Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
 24. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05 серпня 2016 р. № 158. *Офіц. Вісник України*. 2016. № 74. Ст. 2493.
 25. Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. №171. *Офіц. вісник України*, 2015 р., № 28, стор. 115, ст. 812.
 26. Методичні рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції: затверджено Національним агентством з питань запобігання корупції 21.10.2022 № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Methodichni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>.
 27. Методологія проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції: затверджена наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 20.10.2020. № 470/20.
 28. Роз'яснення №4 від 07.03.2022 щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, проведення перевірок). URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/roz-yasnennya-4-vid-07-03-2022-shhodo-zastosuvannya-okremyih-polozhen-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-koruptsiyi-stosovno-zahodiv-finansovogo-kontrolyu-v-umovah-voennogo-stanu-podannya-deklaratsiyi-p/>.

Тема 15. Адміністративні процедури у процесах відновлення діяльності органів публічної влади на деокупованих територіях

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти знань про адміністративні процедури як правовий механізм діяльності суб'єктів публічного адміністрування, а також про особливості їхнього застосування під час відновлення функціонування органів публічної влади на деокупованих територіях України.

Навчальні питання:

1. Поняття та ознаки адміністративної процедури.
2. Види адміністративних процедур.
3. Поняття та значення принципів адміністративної процедури.
4. Поняття та ознаки адміністративного акта.
5. Суб'єкт публічного адміністрування як учасник адміністративної процедури.
6. Повноваження суб'єкта публічного адміністрування. Особливості реалізації дискреційних повноважень суб'єктами владних повноважень.
7. Виконання адміністративного акта адміністративним органом.

Методичні вказівки.

Розглядаючи перше питання, необхідно розкрити поняття адміністративної процедури як встановленого законодавством порядку розгляду і вирішення адміністративної справи суб'єктом публічного адміністрування. Слід звернути увагу на її основні ознаки: нормативну визначеність, процесуальну послідовність дій адміністративного органу, спрямованість на прийняття адміністративного акта та забезпечення реалізації прав і законних інтересів осіб. Особливу увагу доцільно приділити положенням Закону України «Про адміністративну процедуру».

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати основні види адміністративних процедур, зокрема дозвільні, реєстраційні, контрольні, наглядові, юрисдикційні та процедурні форми надання адміністративних послуг. Важливо визначити їх значення для забезпечення належного функціонування органів публічної влади, особливо в умовах відновлення державного управління на деокупованих територіях.

При розгляді третього питання слід проаналізувати принципи адміністративної процедури, передбачені законодавством, зокрема принципи законності, пропорційності, рівності учасників процедури, обґрунтованості адміністративних рішень, офіційності та своєчасності розгляду справи. Необхідно підкреслити, що дотримання цих принципів є важливою гарантією захисту прав громадян у відносинах з органами публічної влади.

Висвітлюючи четверте питання, необхідно охарактеризувати адміністративний акт як індивідуальне рішення суб'єкта публічного адміністрування, прийняте у межах його компетенції та спрямоване на виникнення, зміну або припинення прав та обов'язків конкретних осіб. Доцільно визначити його ознаки, юридичну природу та значення у системі публічного управління.

Розглядаючи п'яте і шосте питання, необхідно охарактеризувати суб'єкта публічного адміністрування як основного учасника адміністративної процедури. Слід звернути увагу на його компетенцію, порядок реалізації владних повноважень, а також на особливості здійснення дискреційних повноважень, які передбачають можливість вибору одного з кількох правомірних варіантів управлінського рішення.

При висвітленні сьомого питання необхідно проаналізувати порядок виконання адміністративного акта адміністративним органом. Важливо розкрити механізми реалізації адміністративних рішень, контроль за їх виконанням та юридичні наслідки невиконання адміністративного акта. Особливу увагу слід приділити ролі адміністративних процедур у відновленні діяльності органів публічної влади на деокупованих територіях України.

Методичні вказівки до виконання кейсів

Метою кейсів є формування практичних навичок у сфері застосування законодавства про адміністративні процедури.

Обов'язково використовуйте:

- 1) Закон України «Про адміністративну процедуру» (2022);
- 2) Конституцію України (ст. 55, 58, 63 тощо);
- 3) Кодекс адміністративного судочинства України;
- 4) судову практику Верховного Суду.

У завданнях звертайте увагу на принципи адміністративної процедури, строки, участь приватних осіб, права сторін, вирішення конфліктів інтересів.

Формат виконання: письмове обґрунтування (2–3 сторінки), аналітична довідка або юридичний висновок.

Кейс 1. Пропущений строк і відмова без мотивів

Громадянин подав заяву до департаменту соціального захисту про надання пільг як ВПО. Протягом 45 днів відповіді не отримав. Згодом йому надійшла відмова без обґрунтування, підписана посадовою особою, яка не зазначена в регламенті як уповноважена на такі дії. Жодних роз'яснень щодо способу оскарження у рішенні не було.

Завдання:

1. *Визначте, чи дотримано розумного строку для відповіді.*
2. *Проаналізуйте порушення процедури з позиції Закону «Про адміністративну процедуру».*
3. *Оцініть правомірність дій посадової особи.*
4. *Складіть модель скарги до органу вищого рівня.*
5. *Визначте, які права заявника були порушені (право бути вислуханим, мотивування, правовий захист).*

Кейс 2. Конфлікт інтересів у вирішенні питання забудови

Громадянин подав заяву на погодження проєкту будівництва. Розгляд справи проводить посадовець, який є братом представника забудовника, який подавав аналогічний проєкт на сусідній ділянці. Інші працівники не були призначені для заміни. Сусіди скаржаться, що рішення прийнято в інтересах «свого кола».

Завдання:

1. *Проаналізуйте наявність ознак конфлікту інтересів.*
2. *Визначте механізми запобігання або усунення конфлікту згідно з Законом «Про адміністративну процедуру» та антикорупційним законодавством.*
3. *Оцініть правові наслідки для адміністративного акта, прийнятого з порушенням неупередженості.*
4. *Складіть правовий висновок щодо процедури повторного розгляду справи.*
5. *Підготуйте модель запиту на отримання інформації про конфлікт інтересів.*

Кейс 3. Адміністративна скарга та правосуб'єктність приватної особи

ФОП оскаржує штраф Держпродспоживслужби за «порушення правил торгівлі» під час перевірки. Скаргу подав її адвокат, але орган відмовив у розгляді, заявивши, що «заявник має подавати скаргу особисто». Крім того, в рішенні не вказано строку для повторного звернення.

Завдання:

- 1) *визначте, чи мала особа право на представництво в адміністративній процедурі;*
- 2) *проаналізуйте правосуб'єктність ФОП у контексті адміністративного права;*
- 3) *сформулюйте правову позицію про порушення процедурних гарантій (право на допомогу, доступ до представництва);*
- 4) *підготуйте модель апеляційної скарги з урахуванням норм чинного законодавства;*
- 5) *запропонуйте алгоритм дій суб'єкта, якщо скаргу безпідставно відхилено.*

Основна література

1. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.
2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимошука В. П. Київ, 2023 545 с.
3. Тимошук В., Бойко І., Школик А., Школьний Є. ЗАКОН «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом. Посібник для публічних службовців. Київ, 2022. 74 с. URL: chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/30/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%97%D0%90%D0%9F_2022.pdf?fbclid=IwAR0etP87uYT-Pz1i3k1_vOhOQ2hgngfgaYUDT8eUM7yJGVq4NHGCjDC6f3o

Додаткова література

4. Ziemiński K. M. Indywidualny akt administracyjny jako forma prawna działania administracji. Poznań. 2005. s. 138.
5. Гришина Н. В. Вплив принципів адміністративного права на правотворчу діяльність публічної адміністрації. *Право і суспільство*. 2025. № 4, Т. 1. С. 170–174. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.4.1.25>
6. Клімова С. М. Колізії та виклики застосування Закону України «Про адміністративну процедуру» в сучасній публічній адміністрації. *Право та економіка України – шляхи розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 27 листопада 2025 р. Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 2025. С. 34-43. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38259>
7. Клімова С. М. Особливості реалізації дискреційних повноважень правоохоронних органів у процесі розгляду справи й видання адміністративного акта. *Правові засади діяльності правоохоронних органів*: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XII Міжнародної науково-практичної конференції (6 листопада 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Серія «Сектор безпеки України». Вип. 56. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С.70-79.
8. Клімова С. М. Превентивні антикорупційні механізми: види та порядок застосування. *Ефективне врядування та виховання доброчесності в секторі безпеки та оборони. Сучасні загрози та інноваційні рішення у сфері запобігання корупції сектору безпеки та оборони України* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. форуму (Київ, 11 груд. 2025 р.). Київ, 2025. С. 56–59.
9. Осадчий А. Ю. Адміністративні процедури: оновлення правового регулювання. *Академічні візії*. 2024. Вип. 28. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1217>
10. Проект Закону про звернення № 11082 від 13.03.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43836>
11. Яутріте Брієде, Ірина Бойко. Правова природа та ознаки адміністративного акта (у порівняльному контексті Латвії та України). *Проблеми законності*. 2023. Вип. 163. С. 22-45.

Нормативно-правові акти

12. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text>
13. Рекомендація (2007)7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про

добре адміністрування від 20.06.2007 р. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1155877&Site=CM>

14. Резолюція (77) 31 Комітету Міністрів Ради Європи про захист особи стосовно актів адміністративних органів влади від 28.09.1977 р. URL: <https://rm.coe.int/16804dec56>.

15. Про затвердження Змін до Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.01.2024 № 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0222874-24#Text>

16. Про затвердження Порядку видачі, відмови у видачі, анулювання, тимчасового припинення дії, переоформлення та поновлення дії експлуатаційного дозволу, форми експлуатаційного дозволу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2024 р. № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-2024-%D0%BF#Text>

17. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про адміністративну процедуру": постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2023 р. № 1293. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-2023-%D0%BF#Text>

18. Про внесення змін до Типового регламенту місцевої державної адміністрації: постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2023 р. № 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2023-%D0%BF#Text>

Тема 16. Судова влада та правоохоронні органи у забезпеченні законності на деокупованих територіях

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння ролі судової влади та правоохоронних органів у забезпеченні законності, захисті прав і свобод людини та відновленні правопорядку на деокупованих територіях України.

Навчальні питання:

1. Поняття судової влади і правосуддя.
2. Засади організації судової влади в Україні.
3. Функціонування судової влади на деокупованих територіях: інституційні механізми та моделі перехідного правосуддя.
4. Система правоохоронних органів України: структура, повноваження та напрями діяльності.
5. Правозахисні органи та інституції: їх місце в механізмі захисту прав і свобод людини.
6. Взаємодія правоохоронних і правозахисних органів у забезпеченні верховенства права та нацбезпеки.
7. Сучасні виклики діяльності правоохоронних та правозахисних органів в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Методичні вказівки.

Розглядаючи перше питання, необхідно розкрити поняття судової влади як самостійної гілки державної влади, що здійснює правосуддя шляхом розгляду і вирішення справ у встановлених законом процесуальних формах. Слід звернути увагу на конституційні положення щодо здійснення правосуддя виключно судами, а також на роль судової влади у забезпеченні захисту прав і свобод людини та громадянина.

Висвітлюючи друге питання, необхідно проаналізувати засади організації судової влади в Україні, зокрема принципи незалежності суддів, верховенства права, доступності правосуддя, змагальності сторін та обов'язковості судових рішень. Доцільно охарактеризувати систему судоустрою України та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність судової влади.

Розглядаючи третє питання, слід визначити особливості функціонування судової влади на деокупованих територіях. Необхідно звернути увагу на механізми відновлення діяльності судів, забезпечення доступу громадян до правосуддя, а також на застосування моделей перехідного правосуддя, спрямованих на подолання наслідків збройного конфлікту, відновлення справедливості та притягнення винних до відповідальності.

Аналізуючи четверте питання, необхідно охарактеризувати систему правоохоронних органів України, до якої належать органи Національної поліції України, Служби безпеки України, органи прокуратури, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України та інші органи, що здійснюють правоохоронні функції. Слід визначити їх основні повноваження та напрями діяльності.

Розкриваючи п'яте питання, необхідно визначити місце правозахисних органів та інституцій у механізмі захисту прав і свобод людини. До таких інституцій належать, зокрема, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, міжнародні правозахисні організації та інші суб'єкти, діяльність яких спрямована на забезпечення дотримання прав людини.

При розгляді шостого питання слід проаналізувати форми взаємодії правоохоронних та правозахисних органів у забезпеченні верховенства права, зокрема обмін інформацією, спільні заходи щодо запобігання правопорушенням, реагування на порушення прав людини та координацію діяльності у сфері забезпечення нацбезпеки.

Висвітлюючи сьоме питання, необхідно звернути увагу на сучасні виклики діяльності правоохоронних і правозахисних органів в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. До таких викликів належать забезпечення правопорядку на деокупованих територіях, розслідування воєнних злочинів, захист прав ВПО, відновлення довіри громадян до державних інституцій та адаптація діяльності правоохоронних органів до нових безпекових умов.

Методичні вказівки до виконання кейсів

Кожен кейс вимагає аналізу реальних правових ситуацій, які можуть мати місце у діяльності правоохоронної та судової системи України.

Здобувачі вищої освіти повинні:

- 1) виявити ключові правові проблеми;
- 2) обґрунтувати позиції з використанням Конституції України, Законів «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про судоустрій і статус суддів», «Про правовий режим воєнного стану», КАС України;
- 3) застосувати аналітичний підхід, включаючи елементи критики, порівняльного аналізу та пропозицій щодо вдосконалення.

Формат подання: письмове есе (2–3 сторінки), аналітична записка або презентація.

Кейс 1. Дії правоохоронних органів на деокупованих територіях: забезпечення прав людини

Після деокупації селища Східне у 2025 році мешканці звертаються до поліції з повідомленнями про: 1) незаконні обшуки у приватних будинках; 2) затримання осіб без належного процесуального оформлення; 3) зникнення затриманого без сліду.

Офіційна позиція поліції – проведення «контррозвідувальних заходів» за дорученням командування Сил оборони. Омбудсман і представники правозахисних НУО відкривають провадження щодо порушень прав людини.

Завдання:

- 1) *визначте межі повноважень поліції в умовах воєнного стану;*
- 2) *проаналізуйте механізми контролю за правоохоронними органами з боку правозахисних інституцій;*
- 3) *розробіть алгоритм дій для відновлення довіри до поліції у громаді.*

Кейс 2. Громадський контроль за діями поліції: ефективність та обмеження

У місті Літопис створена поліцейська громадська рада, яка має консультувати відділ поліції щодо роботи з населенням. Після скарг на неналежне реагування на домашнє насильство, рада намагається перевірити дисциплінарні матеріали щодо відповідних дільничних. Керівництво поліції відмовляє, посилаючись на «службову таємницю».

Завдання:

- 1) *оцініть, які механізми громадського контролю передбачені законодавством України;*
- 2) *визначте межі доступу громадських рад до службової інформації;*
- 3) *проаналізуйте можливість судового захисту прав громадської ради на доступ до інформації;*
- 4) *запропонуйте модель ефективного партнерства між поліцією та громадою;*
- 5) *напишіть аналітичну довідку про баланс між службовими інтересами правоохоронних органів та принципом відкритості.*

Кейс 3.

У 2022 році під час тимчасової окупації частини Запорізької області державне підприємство «Регіон-Інфраструктура» втратило контроль над своїм майном, зокрема, адміністративними будівлями та обладнанням, що знаходилися на окупованій території. У 2023 році після деокупації підприємство звернулося до господарського суду з позовом до приватного товариства «Альфа-Буд», яке під час окупації фактично використовувало це майно без правових підстав.

Господарський суд першої інстанції задовольнив позов частково, визнавши неправомірним використання майна та зобов'язавши відповідача повернути його законному власнику. Апеляційний суд залишив рішення без змін.

Однак відповідач подав касаційну скаргу до Верховного Суду, посилаючись на те, що використання майна відбувалося в умовах форс-мажорних обставин та відсутності ефективного контролю державних органів на відповідній території.

Об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у постанові від 03 жовтня 2025 року у справі № 908/1162/23 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/130792991>) сформулювала правову позицію щодо: 1) обов'язковості виконання судових рішень як складової принципу верховенства права; 2) правового статусу суб'єктів господарювання на деокупованих територіях; 3) недопустимості посилення на окупацію як підставу для звільнення від відповідальності без належного правового обґрунтування; 4) необхідності забезпечення ефективного судового захисту прав власності.

Суд зазначив, що відновлення юрисдикції України на деокупованій території означає повне відновлення дії законодавства України, а також обов'язковість виконання рішень національних судів.

Завдання:

- 1) *оцініть правовий статус судових рішень Верховного Суду як джерела*

формування єдиної правозастосовної практики;

2) визначте правові наслідки відновлення юрисдикції України на деокупованих територіях для суб'єктів господарювання;

3) проаналізуйте можливість посилання на обставини окупації як підставу для звільнення від юридичної відповідальності;

4) визначте роль Верховного Суду у забезпеченні принципу верховенства права та правової визначеності на деокупованих територіях;

5) підготуйте аналітичну довідку щодо механізмів судового захисту прав власності та виконання судових рішень в умовах відновлення державної влади після деокупації територій України.

Кейс 4

Після деокупації одного з населених пунктів Харківської області у 2025 році було відновлено діяльність районної військової адміністрації. У зв'язку з нестабільною безпековою ситуацією та значною кількістю покинутих будівель, у яких могли залишатися вибухонебезпечні предмети, начальник районної військової адміністрації видав розпорядження про запровадження тимчасових обмежень щодо пересування громадян у певних кварталах населеного пункту у вечірній та нічний час.

На виконання цього розпорядження було організовано спільні заходи з підтримання публічної безпеки і порядку за участю територіального підрозділу Національної поліції України, представників військової адміністрації та підрозділів територіальної оборони. Нацполіція здійснювала патрулювання вулиць, перевірку документів у громадян, контроль за дотриманням встановлених обмежень, а також реагувала на повідомлення про правопорушення.

Під час одного з таких патрулювань працівники поліції зупинили громадянина, який перебував у зоні тимчасових обмежень після встановленого часу. Громадянин відмовився виконувати вимоги поліцейських та стверджував, що військова адміністрація не має повноважень встановлювати такі обмеження, а тому дії поліції є незаконними.

У подальшому громадянин звернувся до адміністративного суду з позовом про визнання дій працівників поліції протиправними, посилаючись на порушення його права на свободу пересування.

Відповідачі – територіальний підрозділ Нацполіції та РВА – зазначили, що введені обмеження були запроваджені на підставі законодавства про правовий режим воєнного стану з метою забезпечення публічної безпеки та захисту населення. Нацполіція діяла в межах своїх повноважень, забезпечуючи виконання розпорядження військової адміністрації та підтримання правопорядку.

Питання до кейсу 4

1. Які повноваження Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку передбачені законодавством?

2. Які повноваження військових адміністрацій щодо встановлення тимчасових обмежень у період воєнного стану?

3. У чому полягає взаємодія правоохоронних органів та військових адміністрацій під час забезпечення правопорядку?

4. Чи можуть тимчасові обмеження свободи пересування громадян бути законними в умовах воєнного стану?

5. Які нормативно-правові акти регулюють діяльність Національної поліції та військових адміністрацій у подібних ситуаціях?

Основна література

1. Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності: навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності» (галузь знань – К «Безпека та оборона», спеціальність – К9 «Правоохоронна діяльність», другий (магістерський рівень) / Укл.: Т. А. Латковська, А. В. Марушак, І. В. Глиняний, Т. І. Демчук, А. І. Анікеєва. Чернівці, 2025. 80 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30770> ; <https://doi.org/10.32837/11300.30770>
2. Бараннік Р. В. Судові та правоохоронні органи України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 620 с.

Додаткова література

3. Відновне та перехідне правосуддя в міжнародному праві (Restorative and Transnational Justice in International Law) : Working Paper Nr. 2A у межах пілотного проекту «Restorative Justice in Ukraine: (Not) Coping with Soviet State Crimes from 1991 until Today» / «Відновне (реабілітаційне) правосуддя в Україні: (відсутність) дослідження радянської несправедливості з 1991 року до сьогодні». – Травень 2024. DOI: <https://doi.org/10.5283/epub.76624>
4. Гайду С.В. і Мартинюк О.В. Щодо реалізації перехідного правосуддя в Україні у поствоєнний період. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2025. (Січ 2025). С. 5-12. DOI:<https://doi.org/10.31558/2786-5835.2024.2.1>.
5. Георгієвський Ю., Белікова М. І. Судова практика щодо оскарження державними службовцями рішення про накладення дисциплінарного стягнення. *Право України*. 2023. № 12. С. 82–93.
6. Клімова С.М. Способи забезпечення правопорядку в деокупованих територіях: робоча програма загальної короткострокової програми підвищення кваліфікації (шифр програми ЗК/2023/010): затверджено рішенням Вченою радою Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна; погоджено наказом Національного агентства України з питань державної служби від 04 серпня 2023 р. № 110-23. URL: <https://nads.gov.ua/nras/prohodzhennia-prohram-pidvyshchennia-kvalifikatsii-13>
7. Комплексна реформа правоохоронної системи як ключовий елемент євроінтеграції України. URL: Комплексна реформа правоохоронної системи як ключовий елемент євроінтеграції України – EUAM Ukraine
8. Крутій О. М., Клімова С. М. Механізм взаємодії судової влади України з громадськістю. *Теорія та практика державного управління*. 2023. Вип. 1 (76). С. 26–41. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2023-1-02>. URL: <https://periodicals.karazin.ua/tpdu/article/view/22289>
9. Кучеровський О. О. Теоретико-методологічні засади організації надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки : дис. ... д-ра філософії : 281 Публічне управління та адміністрування; Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Дніпро, 2024. 226 с.
10. Руденко М. В., Овчаренко О. М. Відкритість судової гілки влади та її підзвітність суспільству як важливі гарантії забезпечення верховенства права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 85-93. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/18>
11. Сірко В. С., Берендєєва А. І. Ефективність антикорупційних органів України: адміністративно-правовий аналіз діяльності та взаємодії. *Український політико-правовий дискурс*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16752372>
12. Стефанчук М. М. Судова реформа в Україні: визначеність категоріального апарату. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2023.

Вип. 77: частина 2. С. 276-282. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.47>

Нормативно-правові акти та судова практика

13. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII / URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
15. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
16. Про Національну поліцію : Закон України від 7 жовт. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
17. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
18. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
19. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
20. Постанова Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 280/3747/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>
21. Постанова ОП КГС ВС від 3 жовтня 2025 року у справі № 908/1162/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130792991>.

3. Контрольна робота

Робочим навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньою програмою «Публічне управління на деокупованих територіях» передбачено виконання контрольної роботи, яка є складовою поточного контролю та спрямована на перевірку рівня сформованості професійних компетентностей, теоретичних знань і аналітичних умінь здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни. Контрольна робота має на меті закріплення та поглиблення знань щодо правових та організаційних механізмів функціонування публічної влади, а також розвиток навичок наукового аналізу нормативно-правових актів, управлінських практик і сучасних підходів до відновлення діяльності органів публічної влади на деокупованих територіях України. Результати виконання контрольної роботи враховуються під час визначення підсумкової оцінки з дисципліни.

Варіант контрольної роботи визначається викладачем навчальної дисципліни відповідно до переліку запропонованих тем або завдань. Порядок визначення варіанта може здійснюватися за списком академічної групи, за індивідуальним розподілом або іншим способом, визначеним викладачем. Самостійна зміна теми або варіанта роботи допускається лише за попереднім погодженням із викладачем.

Контрольна робота виконується в електронній формі та подається на перевірку через офіційну навчальну платформу Moodle. У разі технічної необхідності або відповідно до вимог кафедри робота може бути додатково надіслана на електронну адресу викладача. Подання роботи у визначений термін є обов'язковою умовою допуску до підсумкового контролю.

Контрольна робота повинна мати чітку структуру та відповідати загальним вимогам до навчальних і наукових робіт. До її складу входить титульний аркуш, оформлений відповідно до вимог Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, зміст (якщо обсяг роботи перевищує шість сторінок), вступ, основна частина, висновки та список використаних

джерел. У вступі необхідно обґрунтувати актуальність обраної теми, визначити мету і завдання дослідження, а також коротко охарактеризувати джерельну базу роботи. Основна частина повинна містити теоретичний аналіз досліджуваної проблематики, правове обґрунтування положень із використанням нормативно-правових актів, наукових праць та аналітичних матеріалів, а також, за можливості, приклади з практики діяльності органів публічної влади, зокрема у сфері відновлення управління на деокупованих територіях. У висновках узагальнюються результати проведеного дослідження, формулюються власні висновки та пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання або практики публічного управління. Список використаних джерел повинен бути оформлений відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 або іншого бібліографічного стандарту, визначеного кафедрою.

Контрольна робота повинна бути оформлена відповідно до загальноприйнятих вимог до навчальних і наукових робіт. Текст подається у форматі файлу DOCX або PDF та виконується шрифтом Times New Roman розміром 14 pt з міжрядковим інтервалом 1,5. Поля сторінки повинні становити: ліве – 25 мм, праве, верхнє та нижнє – 20 мм. Абзацний відступ становить 1,25 см. Сторінки роботи нумеруються у правому нижньому куті, при цьому титульний аркуш включається до загальної нумерації, але номер на ньому не проставляється. У тексті роботи обов'язково повинні бути наведені посилання на використані нормативно-правові акти, наукові джерела та інші інформаційні матеріали. Таблиці, рисунки та схеми мають бути пронумеровані, мати назви та супроводжуватися посиланнями у тексті.

Рекомендований обсяг контрольної роботи становить від восьми до п'ятнадцяти сторінок основного тексту без урахування титульного аркуша, списку використаних джерел та додатків. Допускається відхилення від рекомендованого обсягу не більше ніж на десять відсотків, якщо це обумовлено змістом роботи та необхідністю повнішого розкриття теми.

Під час виконання контрольної роботи здобувачі вищої освіти повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, передбачених законодавством України та внутрішніми нормативними актами Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Робота повинна бути виконана самостійно та містити авторський виклад матеріалу, результати власного аналізу, узагальнення та висновки. Усі використані джерела інформації повинні бути належним чином зазначені шляхом коректного цитування відповідно до встановлених бібліографічних стандартів. Забороняється привласнення результатів чужої навчальної або наукової діяльності, використання недостовірних або вигаданих джерел, подання однієї і тієї самої роботи для оцінювання з різних дисциплін без погодження з викладачем, а також використання матеріалів без належного посилання на джерела. У разі виявлення порушень принципів академічної доброчесності робота може бути повернена на доопрацювання або не зарахована відповідно до законодавства України та внутрішніх актів університету.

Контрольна робота подається у визначений викладачем термін через електронну систему Moodle. Оцінювання здійснюється з урахуванням повноти розкриття теми, логічності та послідовності викладу матеріалу, рівня правового та управлінського аналізу, коректності використання юридичної термінології, обґрунтованості висновків, правильності оформлення роботи та дотримання вимог академічної доброчесності. Результати оцінювання доводяться до відома здобувачів вищої освіти через електронну систему навчання.

Контрольна робота може бути повернена на доопрацювання у разі відсутності обов'язкових структурних елементів, істотного порушення вимог до оформлення, поверхового або неповного розкриття теми, наявності змістових помилок, виявлення порушень принципів академічної доброчесності або технічних недоліків поданого файлу, зокрема неможливості відкрити файл чи відсутності окремих сторінок.

ПРИКЛАД ВАРІАНТУ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Законодавчі акти Верховної Ради України, спрямовані на відновлення та реінтеграцію деокупованих територій.

2. Із наведеного переліку оберіть повноваження військових адміністрацій (ВЦА):
 1) забезпечення виконання Конституції і законів України на відповідній території;
 2) прийняття законів України; 3) забезпечення громадського порядку та громадської безпеки;
 4) здійснення правосуддя; 5) організація надання адміністративних послуг населенню;
 6) здійснення управління об'єктами комунальної власності територіальної громади;
 7) призначення суддів; 8) забезпечення відновлення інфраструктури та життєдіяльності населених пунктів; 9) прийняття постанов КМУ; 10) здійснення контролю за використанням бюджетних коштів, спрямованих на відновлення територій.

Відповідь обґрунтуйте за [Законом України «Про військово-цивільні адміністрації»](#).

4. Екзаменаційні питання

1. Україна як суверенна, незалежна, демократична, соціальна і правова держава: конституційні характеристики та їх значення для публічного адміністрування.

2. Форма держави України: форма правління, форма державного устрою і політичний режим.

3. Конституційний лад України: принципи народного суверенітету, поділу влади, законності та верховенства права.

4. Система органів публічної влади в Україні: загальна характеристика та взаємодія.

5. Конституційні права і свободи людини і громадянина та їх гарантії на деокупованих територіях.

6. Правовий статус і роль Конституційного Суду України у забезпеченні конституційності діяльності публічної адміністрації.

7. Нормативно-правове забезпечення державної політики відновлення та реінтеграції деокупованих територій.

8. Поняття, предмет і методи адміністративного права України.

9. Система адміністративного права України та її значення для функціонування публічної адміністрації.

10. Поняття, ознаки та принципи адміністративної відповідальності.

11. Поняття адміністративного правопорушення, його ознаки та юридичний склад.

12. Особливості адміністративної відповідальності за порушення правил воєнного стану та мобілізаційних обов'язків.

13. Поняття, структура і класифікація адміністративно-правових норм.

14. Джерела адміністративного права України та їх значення у регулюванні публічного адміністрування на деокупованих територіях.

15. Форми публічного адміністрування: правові та неправові.

16. Акти публічного адміністрування: поняття, види та юридичне значення.

17. Адміністративний договір як форма публічного адміністрування: поняття, ознаки та порядок укладення.

18. Електронне урядування як сучасна форма публічного адміністрування.

19. Поняття фінансових правовідносин та їх роль у забезпеченні діяльності публічної влади.

20. Прозорість використання публічних коштів як принцип публічного управління.

21. Поняття, завдання і принципи державного фінансового контролю.

22. Форми і методи державного фінансового контролю на деокупованих територіях.
23. Бюджетний устрій України та правові засади функціонування бюджетної системи.
25. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади та її роль у формуванні державної політики щодо деокупованих територій.
26. Законодавча процедура в Україні: стадії прийняття законів.
27. Законодавче регулювання відновлення і реінтеграції деокупованих територій.
28. Конституційний статус Президента України як глави держави.
29. Повноваження Президента України у сфері національної безпеки, оборони і відновлення деокупованих територій.
30. Нормативні акти Президента України: поняття, види та юридичне значення.
31. Роль Ради національної безпеки і оборони України у забезпеченні державної політики на деокупованих територіях.
32. Правовий статус Кабінету Міністрів України у системі органів виконавчої влади.
33. Повноваження Кабінету Міністрів України щодо формування і реалізації державної політики.
34. Акти Кабінету Міністрів України та їх значення у регулюванні відносин на деокупованих територіях.
35. Центральні органи виконавчої влади: поняття, система і правовий статус.
36. Повноваження міністерств, служб, агентств та інспекцій.
37. Контроль і відповідальність центральних органів виконавчої влади.
38. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні.
39. Система і повноваження органів місцевого самоврядування.
40. Особливості функціонування місцевого самоврядування на деокупованих територіях.
41. Правовий статус місцевих державних адміністрацій.
42. Правовий статус військових адміністрацій та їх повноваження.
43. Принцип верховенства права у діяльності публічної адміністрації.
44. Принцип законності у діяльності органів публічної влади.
45. Нагляд і контроль у сфері публічного адміністрування.
46. Антикорупційні механізми у діяльності органів публічної влади.
47. Поняття і види адміністративних процедур.
48. Принципи адміністративної процедури.
49. Адміністративний акт: поняття, ознаки і порядок виконання.
50. Дискреційні повноваження суб'єктів публічного адміністрування.
51. Судова влада в Україні: поняття і принципи організації.
52. Особливості здійснення правосуддя на деокупованих територіях.
53. Система правоохоронних органів України та їх повноваження.
54. Роль правоохоронних органів у забезпеченні законності і правопорядку на деокупованих територіях.
55. Перехідне правосуддя та його значення у процесі відновлення державної влади.

5. Методи контролю

Методи контролю охоплюють поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль включає тестові завдання, опитування, оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти (презентацій, доповідей, аргументованих позицій за кейсами та інших завдань),

контрольну роботу, якщо вона передбачена навчальним планом (загальна кількість – 60 балів).

Підсумковий контроль здійснюється у формі іспиту, що проводиться у формі комп'ютерного тестування – 40 питань за всіма темами курсу.

ПРИКЛАД ПИТАНЬ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БЛЕТУ:

1. До системи органів публічної влади України належать:
 - А. лише судові органи
 - Б. лише органи місцевого самоврядування
 - В. законодавча, виконавча, судова влада, Президент України та органи місцевого самоврядування
 - Г. лише правоохоронні органи

2. Правотворча діяльність – це:
 - А. діяльність органів держави щодо застосування норм права
 - Б. діяльність щодо створення, зміни та скасування правових норм
 - В. діяльність щодо тлумачення норм права
 - Г. діяльність судів щодо вирішення спорів

3. Порушення правил воєнного стану та мобілізаційних обов'язків тягне за собою:
 - А. лише дисциплінарну відповідальність
 - Б. адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до закону
 - В. лише моральну відповідальність
 - Г. лише цивільну відповідальність

4. Основною юридичною властивістю Конституції України є:
 - А. підзаконний характер
 - Б. найвища юридична сила
 - В. рекомендаційний характер
 - Г. тимчасовий характер

5. Конституційні права людини в Україні – це:
 - А. права, надані органами місцевого самоврядування
 - Б. основні права, гарантовані Конституцією та законами України
 - В. права, що надаються лише громадянам інших держав
 - Г. права, встановлені виключно судом

6. Реалізація адміністративно-правових норм на деокупованих територіях здійснюється шляхом:
 - А. застосування лише норм міжнародного права
 - Б. прийняття адміністративних актів, надання адміністративних послуг і здійснення публічного управління
 - В. виключно діяльності громадських організацій
 - Г. лише діяльності судів

7. Адміністративна відповідальність полягає у:
 - А. застосуванні кримінального покарання
 - Б. застосуванні уповноваженими органами адміністративних стягнень
 - В. вирішенні цивільних спорів

- Г. застосуванні лише дисциплінарних санкцій
8. Адміністративним правопорушенням є:
- А. будь-яке порушення моральних норм
 - Б. протиправна, винна дія чи бездіяльність, за яку передбачена адміністративна відповідальність
 - В. лише кримінальний злочин
 - Г. лише дисциплінарне порушення
9. Акт публічного адміністрування – це:
- А. рішення приватної особи
 - Б. владне рішення суб'єкта публічної адміністрації
 - В. договір між фізичними особами
 - Г. судове рішення у кримінальній справі
10. Адміністративний договір – це:
- А. договір між фізичними особами
 - Б. договір за участю суб'єкта владних повноважень для реалізації публічних функцій
 - В. трудовий договір
 - Г. цивільно-правовий договір купівлі-продажу
11. Електронне урядування – це:
- А. здійснення правосуддя в електронній формі
 - Б. використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності органів публічної влади
 - В. виключно електронне голосування
 - Г. електронний документообіг у приватних організаціях
12. Фінансовий контроль – це:
- А. діяльність щодо застосування кримінальних покарань
 - Б. діяльність щодо перевірки законності формування і використання публічних коштів
 - В. діяльність щодо прийняття законів
 - Г. діяльність щодо вирішення приватних спорів
13. Бюджетна система України – це:
- А. сукупність лише державного бюджету
 - Б. сукупність державного та місцевих бюджетів
 - В. лише бюджети підприємств
 - Г. лише бюджети міжнародних організацій
14. До форм державного фінансового контролю належить:
- А. ліцензування підприємницької діяльності
 - Б. державний аудит, ревізія, перевірка та моніторинг
 - В. прийняття законів
 - Г. здійснення правосуддя
15. Законодавчі акти щодо відновлення деокупованих територій приймає:
- А. Кабінет Міністрів України

- Б. Верховна Рада України
- В. Президент України
- Г. Конституційний Суд України

16. До нормативних актів Президента України належать:

- А. закони і кодекси
- Б. постанови і розпорядження
- В. укази і розпорядження Президента України
- Г. рішення судів

17. Органи місцевого самоврядування здійснюють:

- А. лише судову владу
- Б. управління місцевими справами в інтересах територіальної громади
- В. лише законодавчу діяльність
- Г. лише міжнародну діяльність

18. Адміністративна процедура – це:

- А. діяльність судів щодо розгляду кримінальних справ
- Б. встановлений законом порядок розгляду і вирішення адміністративних справ суб'єктами влади
- В. лише внутрішня діяльність підприємств
- Г. лише діяльність поліції

19. Кабінет Міністрів України регулює суспільні відносини шляхом прийняття:

- А. вироків
- Б. постанов і розпоряджень
- В. конституцій
- Г. міжнародних договорів

20. Основне значення адміністративного примусу у системі публічного управління полягає у:

- А. покаранні правопорушників будь-якою ціною
- Б. забезпеченні виконання норм права та охороні публічного порядку
- В. заміні судового захисту прав особи
- Г. делегуванні повноважень приватним суб'єктам

21. Функціонування судової влади на деокупованих територіях забезпечується через:

- А. діяльність лише міжнародних судів
- Б. відновлення роботи національних судів та застосування механізмів перехідного правосуддя
- В. діяльність виключно органів місцевого самоврядування
- Г. діяльність правоохоронних органів

22. До правоохоронних органів України належать:

- А. Кабінет Міністрів України
- Б. Верховна Рада України
- В. Національна поліція, Служба безпеки України, прокуратура
- Г. органи місцевого самоврядування

23. Основною метою діяльності правозахисних органів є:

- А. здійснення виконавчої влади
- Б. забезпечення захисту прав і свобод людини
- В. прийняття законів
- Г. здійснення фінансового контролю

24. Взаємодія правоохоронних і правозахисних органів спрямована на:

- А. здійснення підприємницької діяльності
- Б. забезпечення верховенства права і захист прав людини
- В. прийняття законів
- Г. виконання міжнародних договорів

25. До сучасних викликів діяльності правоохоронних органів на деокупованих територіях належить:

- А. лише здійснення ліцензування
- Б. забезпечення правопорядку і відновлення діяльності державних інституцій
- В. лише прийняття законів
- Г. лише проведення виборів.

6. Схема нарахування балів

Таблиця 2

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																Контроль а робота	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1					Розділ 2														
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16				
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	10	60	40	100

Оцінка з дисципліни формується як сума балів, отриманих здобувачем освіти за результатами поточного та підсумкового контролю. Поточний контроль передбачає оцінювання навчальних досягнень здобувача освіти протягом семестру і включає результати виконання практичних, індивідуальних і творчих завдань, участі в обговореннях, ділових іграх, тестуванні та інших формах навчальної діяльності, визначених робочою програмою дисципліни. Підсумковий контроль проводиться з метою комплексної перевірки рівня засвоєння теоретичних знань, сформованості практичних умінь і навичок та здатності застосовувати їх у професійній діяльності.

Загальна кількість балів, отриманих здобувачем освіти за всі види контролю, визначає підсумкову оцінку з дисципліни. Оцінювання результатів навчання здійснюється за багатобальною шкалою, затвердженою в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, з подальшим переведенням у національну шкалу оцінювання та шкалу Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS). Відповідність між кількістю набраних балів та оцінками за відповідними шкалами наведена в таблиці 3.

Шкала оцінювання

Набрані бали	Чотирирівнева шкала оцінювання	Дворівнева шкала оцінювання
1-49	незадовільно	не зараховано
50-69	задовільно	зараховано
70-89	добре	
90-100	відмінно	

7. Рекомендована література**Нормативно-правові акти**

22. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
23. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2747-15>.
24. Виборчий кодекс України: Відомості Верховної Ради України, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4128>
25. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII / URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
26. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
27. Про Національну поліцію : Закон України від 7 жовт. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
28. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
29. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
30. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
31. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. ВВР України. 1992. №27. Ст.385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
32. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>
33. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. ВВР України. 2016. № 4. Ст.43. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
34. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. ВВР України. 2014. № 49. Ст. 2056.
35. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР із змінами. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/80>.
36. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg>.
37. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
38. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII // Голос

України. – 2015. – від 06.08.2015.

39. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 02.05.2023 № 3077. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>

40. Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>.

Навчальні посібники та підручники

41. Адміністративне право України : підручник / О. В. Кузьменко, В. К. Колпаков, І. Д. Пастух, М. В. Співак, Л. О. Кожура, В. Г. Чорна, О. В. Муза, Ю. С. Назар, М. В. Плугатир. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.

42. Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності: навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності» (галузь знань – К «Безпека та оборона», спеціальність – К9 «Правоохоронна діяльність», другий (магістерський рівень) / Укл.: Т. А. Латковська, А. В. Марущак, І. В. Глиняний, Т. І. Демчук, А. І. Анікеєва. Чернівці, 2025. 80 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30770> ; <https://doi.org/10.32837/11300.30770>

43. Загальне адміністративне право. Підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. 2-ге вид. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

44. Конституційне право України : підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін. ; за ред. Т. М. Слінько. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2024. 672 с.

45. Конституційне право України : підручник. 11-е вид. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsrui/bitstream/lib/51772/1/КПУ_2023_друк.pdf

Інтернет ресурси

Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>

Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua>

Судова влада України (офіційний портал). URL: <https://court.gov.ua>

Верховний Суд. URL: <https://www.supreme.court.gov.ua>

Генеральна прокуратура України. URL: <https://gp.gov.ua>

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). URL: <https://nazk.gov.ua/uk>

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). URL: <https://nabu.gov.ua>

Європейський Союз (офіційний портал). URL: <https://europa.eu>

Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>

Рада Європи (офіційний портал). URL: <https://www.coe.int>

Європейський суд з прав людини: база рішень HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>

Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки. URL: <https://komnbor.rada.gov.ua>

Веб-портал “Про адміністративну процедуру”. URL: <https://adminprocedure.org.ua>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Клімова Світлана Миколаївна

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ**

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня за спеціальністю D4 «Публічне управління
та адміністрування» освітньо-професійної програми
«Публічне управління на деокупованих територіях»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 24.04.2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 3,33. Обсяг 0,773 Мб. Зам. № 200/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна